

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
ІНСТИТУТ УПРАВЛІННЯ, ПСИХОЛОГІЇ ТА БЕЗПЕКИ

Кафедра фінансів та обліку

**ПРОТИДІЯ КОРУПЦІЇ ТА ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ДОХОДІВ, ОДЕРЖАНИХ
ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ, В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ**

кваліфікаційна робота
здобувача вищої освіти
2 курсу денної форми навчання
РУРКИ Ольги Ігорівни

Науковий керівник
доктор економічних наук, професор
МЕЛЬНИК Степан Іванович

Рецензент
кандидат економічних наук, доцент
ПУШАК Галина Іванівна

Кваліфікаційна робота допущена до захисту
„07” грудня 2023 р., протокол № 5
завідувач кафедри фінансів та обліку

_____ МЕЛЬНИК С.І. _____
(підпис) (ПРІЗВИЩЕ та ініціали)

Львів
2023

ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Інститут управління, психології та безпеки

Кафедра фінансів та обліку

Освітній ступінь «магістр»

Галузь знань 07 «Управління та адміністрування»

Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Назва освітньої програми «Фінансова розвідка»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

фінансів та обліку

_____ Степан МЕЛЬНИК

«13» квітня 2023 р.

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ РУРКИ Ольги Ігорівни

1. Тема роботи «Протидія корупції та легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, в умовах глобалізації»

керівник роботи МЕЛЬНИК Степан Іванович, доктор економічних наук, професор

затверджені розпорядженням директора Інституту від «07» квітня 2023 р. № 4

2. Термін подання здобувачем вищої освіти роботи «05» грудня 2023 р.

3. Вихідні дані до роботи Законодавчі та нормативно-правові документи з питань протидії корупції та легалізації доходів, отриманих незаконним шляхом, літературні джерела із зазначеної тематики, статистичні та аналітичні дані.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) Розглянути сутність корупції та її види, визначення напрямів легалізації доходів одержаних незаконним шляхом; визначити напрями діяльності державних та правоохоронних в системі протидії корупції та легалізації доходів одержаних незаконним шляхом в умовах глобалізації; проаналізувати рівня корупції та легалізації доходів отриманих незаконним шляхом на державному рівні; здійснити оцінку ефективності протидії корупції та легалізації доходів отриманих незаконним шляхом державними організаціями в умовах інтеграції; визначити способи і механізми протидії корупції і легалізації доходів, отриманих незаконним шляхом; розглянути напрями реалізації міжнародних програм у сфері протидії корупції і легалізації доходів, отриманих незаконним шляхом в умовах інтеграції.

5. Перелік графічного матеріалу (додатків). Класифікація видів корупції, класифікація джерел незаконно отриманих доходів, функції та завдання Державної служби фінансового моніторингу, рівень сприйняття корупції в Україні у 2020-2022 роках, показники корупційного досвіду населення у різних сферах у 2022 році, показники корупційного досвіду бізнесу у різних сферах у 2022 році, індикатори корупційних проявів населення та бізнесу у 2020-2022 роках, серйозність сприйняття різних типів корупції бізнесом і населенням у 2021 та 2022 роках, індекс сприйняття поширеності корупції в окремих сферах у розрізі бізнесу і населення за 2022 рік, динаміка інформування про підозрілі фінансову операції протягом 2020-2022 роки, динаміка інформувань про фінансові операції банками та небанківськими установами протягом 2020-2022 років, оцінка населення ефективності антикорупційної діяльності державних органів у 2021-2022 роках, оцінка бізнесу ефективності антикорупційної діяльності державних органів у 2021-2022 роках, динаміка формування досьє Держфінмоніторингом протягом 2018-2022 років, обсяги

направлених матеріалів щодо відмивання коштів у 2022 році, динаміка отриманих та надісланих запитів на міжнародному рівні протягом 2018-2022 років, обсяги виявлення активів АРАМ протягом 2017-2022 років, напрями протидії корупції та легалізації доходів отриманих незаконним шляхом, стратегічні напрями роботи Державної служби фінансового моніторингу, сприйняття основних проблем України: населення, сприйняття основних проблем України: бізнес, Динаміка питомої ваги фінансових операцій, які взяті на облік Держфінмоніторингом протягом 2018-2022 років, за видами суб'єктів, у відсотках

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	ПРИЗВИЩЕ, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1	МЕЛЬНИК С. І.		
2	МЕЛЬНИК С. І.		
3	МЕЛЬНИК С. І.		

7. Дата видачі завдання «13» квітня 2023 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Опрацювання літератури за темою роботи та складання плану	01.07.2023	виконано
2	Написання першого розділу	01.09.2023	виконано
3	Написання другого розділу	01.10.2023	виконано
4	Написання третього розділу	01.11.2023	виконано
5	Підведення підсумків та формулювання висновків	15.11.2023	виконано
6	Оформлення роботи	01.12.2023	виконано

Здобувач вищої освіти

(підпис)

РУРКА О.І.
(ПРИЗВИЩЕ та ініціали)

Науковий керівник

(підпис)

МЕЛЬНИК С. І.
(ПРИЗВИЩЕ та ініціали)

АНОТАЦІЯ

РУРКА О.І. Протидія корупції та легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, в умовах глобалізації. – Рукопис.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня «магістр» за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування». – Львівський державний університет внутрішніх справ МВС України, Львів, 2023.

Кваліфікаційна робота присвячена вивченню теоретичних основ та надання практичних рекомендацій щодо особливостей протидії корупції та легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, в умовах кризи. Розглянуто сутність та види корупції, злочинні схеми легалізації доходів в сучасних умовах. Здійснено аналіз рівня корупції в Україні та визначено напрями Протидія корупції та легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, в умовах глобалізації.

Ключові слова: корупція, легалізація доходів, злочини, фінансові злочини, фінансовий моніторинг, рівень корупції, відмивання коштів, привласнення коштів.

ANNOTATION

RURKA O.I. Counteraction to corruption and legalization of the proceeds of crime in the context of globalization.

Qualification work for the degree of "Master" in specialty 072 "Finance, Banking and Insurance." - Lviv State University of Internal Affairs of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, Lviv, 2023.

The qualification work is devoted to the study of the theoretical foundations and provision of practical recommendations on the peculiarities of combating corruption and legalization of proceeds of crime in a crisis. The essence and types of corruption, criminal schemes of money laundering in modern conditions are considered. The author analyzes the level of corruption in Ukraine and identifies the directions of counteraction to corruption and legalization of proceeds from crime in the context of globalization.

Keywords: corruption, money laundering, crimes, financial crimes, financial monitoring, level of corruption, money laundering, misappropriation of funds.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОТИДІЯ КОРУПЦІЇ ТА ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ДОХОДІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ, В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ.....	9
1.1. Сутність корупції та її види, визначення напрямів легалізації доходів одержаних незаконним шляхом.....	9
1.2. Напрями діяльності державних та правоохоронних в системі протидії корупції та легалізації доходів одержаних незаконним шляхом в умовах глобалізації.....	17
Висновки до розділу 1.....	25
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА НАПРЯМІВ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ ТА ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ДОХОДІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ.....	27
2.1. Аналіз рівня корупції та легалізації доходів отриманих незаконним шляхом на державному рівні.....	27
2.2. Оцінка ефективності протидії корупції та легалізації доходів отриманих незаконним шляхом державними організаціями в умовах інтеграції.....	36
Висновки до розділу 2.....	42
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ ТА ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ДОХОДІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ.....	44
3.1. Визначення способів і механізмів протидії корупції і легалізації доходів, отриманих незаконним шляхом.....	44
3.2. Реалізація міжнародних програм у сфері протидії корупції і легалізації доходів, отриманих незаконним шляхом в умовах інтеграції.....	49
Висновки до розділу 3.....	54
ВИСНОВКИ.....	56
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	59
ДОДАТКИ.....	64

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Питання дослідження зниження рівня корупції та протидії легалізації доходів одержаних незаконним посідає важливе місце на національному та міжнародному рівнях в системі фінансового моніторингу. Злочини пов'язані з корупцією, незаконним привласненням коштів, легалізацією доходів одержаних незаконним шляхом та фінансуванням тероризму негативно впливають як на економіку країни загалом, доходи державного бюджету, так і на окремі суб'єкти господарювання, рівень життя населення. В сучасних умовах кризи, постійних загроз зі сторони агресора, атакам зі сторони колаборантів та зрадників рівень корупції в окремих сферах зростає, а кількість осіб, що намагаються легалізувати доходи отриманих злочинним шляхом вимагають від державних установ у сфері фінансового моніторингу та протидії корупції розробити такі заходи, що знизити ризики пов'язані з такими незаконними діями. Ось чому тема кваліфікаційного дослідження не втрачає актуальності та потребує постійного дослідження та шляхів вирішення питань пов'язаних з корупції та легалізації доходів отриманих незаконним шляхом на державному рівні.

Проблемам протидії корупції та легалізації доходів отриманих незаконним шляхом присвячено праці таких вітчизняних вчених і економістів: В. Гладкого, Я. Пушака, М. Мельника, А. Петренка, М. Фомін, Т. Ковальчук, М. Копитко, А. Волошенко. Проте, залишаються актуальними питання розробки напрямів протидії корупції та легалізації доходів одержаних незаконним шляхом в умовах війни та пост воєнний період.

У процесі написання кваліфікаційної роботи було використано аналітичні та статистичні дані державних установ у сфері фінансового моніторингу та протидії корупції в Україні, дослідження періодичних видань та літератури, пов'язаної з обраною темою, а також законодавчо-правові акти.

Мета і завдання дослідження. Метою написання кваліфікаційної роботи є дослідження теоретичних основ та розробка практичних рекомендацій щодо напрямів протидії корупції та легалізації доходів одержаних незаконним шляхом в умовах глобалізації.

Задля досягнення поставленої мети визначено наступні **завдання**:

- розглянути сутність корупції та її види, визначення напрямів легалізації доходів одержаних незаконним шляхом;
- визначити напрями діяльності державних та правоохоронних в системі протидії корупції та легалізації доходів одержаних незаконним шляхом в умовах глобалізації;
- проаналізувати рівня корупції та легалізації доходів отриманих незаконним шляхом на державному рівні;
- здійснити оцінку ефективності протидії корупції та легалізації доходів отриманих незаконним шляхом державними організаціями в умовах інтеграції;
- визначити способи і механізми протидії корупції і легалізації доходів, отриманих незаконним шляхом;
- розглянути напрями реалізації міжнародних програм у сфері протидії корупції і легалізації доходів, отриманих незаконним шляхом в умовах інтеграції.

Об'єктом дослідження є система протидії корупції та легалізації доходів одержаних незаконним шляхом в умовах глобалізації.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні основи удосконалення напрямів протидії корупції та легалізації доходів отриманих незаконним шляхом.

Методи дослідження. В основі теоретичного та практичного дослідження були використані наступні наукові методи: абстрактно-логічний та історико-логічний для дослідження основних понять, індуктивний та дедуктивний, аналітичний та порівняльний – для аналізу основних показників

дослідження корупції, обсягів правопорушень, оцінки впливу на різних суб'єктів, графічний метод – для наочного відображення результатів аналізу, абстрагування та узагальнення – для формування висновків щодо здійсненого кваліфікаційного дослідження.

Наукова новизна отриманих результатів:

- на основі проведеного дослідження напрямів протидії корупції та легалізації доходів отриманих незаконним шляхом сформовано фактори, що найбільш негативно вплинули в умовах кризи та війни;
- набули подальшого розвитку рекомендації щодо напрямів протидії корупції та легалізації доходів отриманих незаконним шляхом в умовах глобалізації, використовуючи рекомендації міжнародних організацій та установ у сфері протидії корупції і фінансового моніторингу.

Основний зміст роботи. У першому розділі розкрито теоретичні основи дослідження сутність корупції та її види, визначення напрямів легалізації доходів одержаних незаконним шляхом, напрями діяльності державних та правоохоронних в системі протидії корупції та легалізації доходів одержаних незаконним шляхом. У другому розділі здійснено аналіз рівня корупції та легалізації доходів отриманих незаконним шляхом на державному рівні та оцінку ефективності протидії корупції та легалізації доходів отриманих незаконним шляхом державними організаціями в умовах інтеграції. У третьому розділі визначено способи і механізми протидії корупції і легалізації доходів, отриманих незаконним шляхом.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається з анотації українською та англійською мовами, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (45 найменувань на 6 сторінках). Загальний обсяг роботи становить 68 сторінок, із них основний текст – 53 сторінки, які містять 6 таблиць та 13 рисунків.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОТИДІЯ КОРУПЦІЇ ТА ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ДОХОДІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ, В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

1.1. Сутність корупції та її види, визначення напрямів легалізації доходів одержаних незаконним шляхом

Сьогодні Україна стикнулася із значною кількістю негативних факторів, які впливають на її економічний розвиток, окрім воєнної агресії зі сторони РФ, негативний вплив має корупція, шахрайство, легалізація доходів отриманих незаконним шляхом, вивезення грошових коштів за кордон. Корупція як економічне явище, має найбільший вплив на обсяги фінансових втрат для економіки країни, фінансових суб'єктів та негативно впливає на імідж країни у міжнародному фінансовому просторі.

Сьогодні існує значна кількість визначення поняття «корупція». Згідно Закону України «Про запобігання корупції» поняття «корупції» розглядається як використання суб'єктом (особою) наданих їй службових повноважень або пов'язаних із повноваженнями можливостей, щоб отримати неправомірну (незаконну) вигоду для себе або інших осіб [28].

Світовий банк та Організація економічного співробітництва та розвитку (OECD) визначають корупцію як зловживання особою державною посадою з метою отримання власної вигоди (неправомірної вигоди) [6].

Міжнародна неурядова організація Transparency International та u4 anti-corruption resource розглядають корупцію як зловживання довіреною особою владою для отримання приватної вигоди [37]. Міжнародні організації вважають поняття «корупції» глобальним та міждисциплінарним, а саме явище корупції негативно впливає на всі сфери життя суспільства, сповільнення економічного розвитку, підриє демократичних процесів.

Аналізуючи поняття «корупція» важливо звертати увагу на три основні елементи:

- універсальність, тобто корупція не обмежується державними органами та установами, вона може зустрічатися серед бізнесу, підприємств, фінансових установ, ЗМІ, громадських організацій, фізичних осіб;
- зловживання владою, корупція передбачає використання службового повноваження, високих посад в особистих цілей чи інтересах, а не в інтересах суспільства, держави чи компанії в якій працює, працівників;
- отримання вигоди, передбачає отримання особою приватної (особистої) вигоди на без законних підставах, з порушенням норм законів, принципів та права [37].

У вітчизняній економічній літературі, також існують різні трактування до визначення поняття «корупція». Так, Т. Цвігун, О. Нечипорук визначають корупцію як протиправні дії що пов'язані з використанням службового становища (посадових можливостей) для особистого збагачення або отримання вигоди [41].

М. Бабич, О. Любохинець та А. Савченко пов'язують корупцію з більш загальною соціальною проблемою, яка полягає у процесі здійснення протиправних та аморальних вчинків: підкуп, вимагання, привласнення чужого, обкрадання, примноження власних статків та в загальному здійснення неправомірної діяльності [2, 34].

Тобто корупція розглядається з двох основних позицій: перше – форма фінансової поведінки особи (що вчинила корупцію у всіх її проявах та формах), друге – дії особи або групи осіб, які підривають економічне становище, зменшують дохід установи, держави чи іншої особи, зменшують рівень довіри до держави, державних органів, правоохоронних органів чи фінансових установ.

Корупція являє собою як суб'єктивне так і соціальне явище, тому існують рівні види корупції (рисунок 1.1).

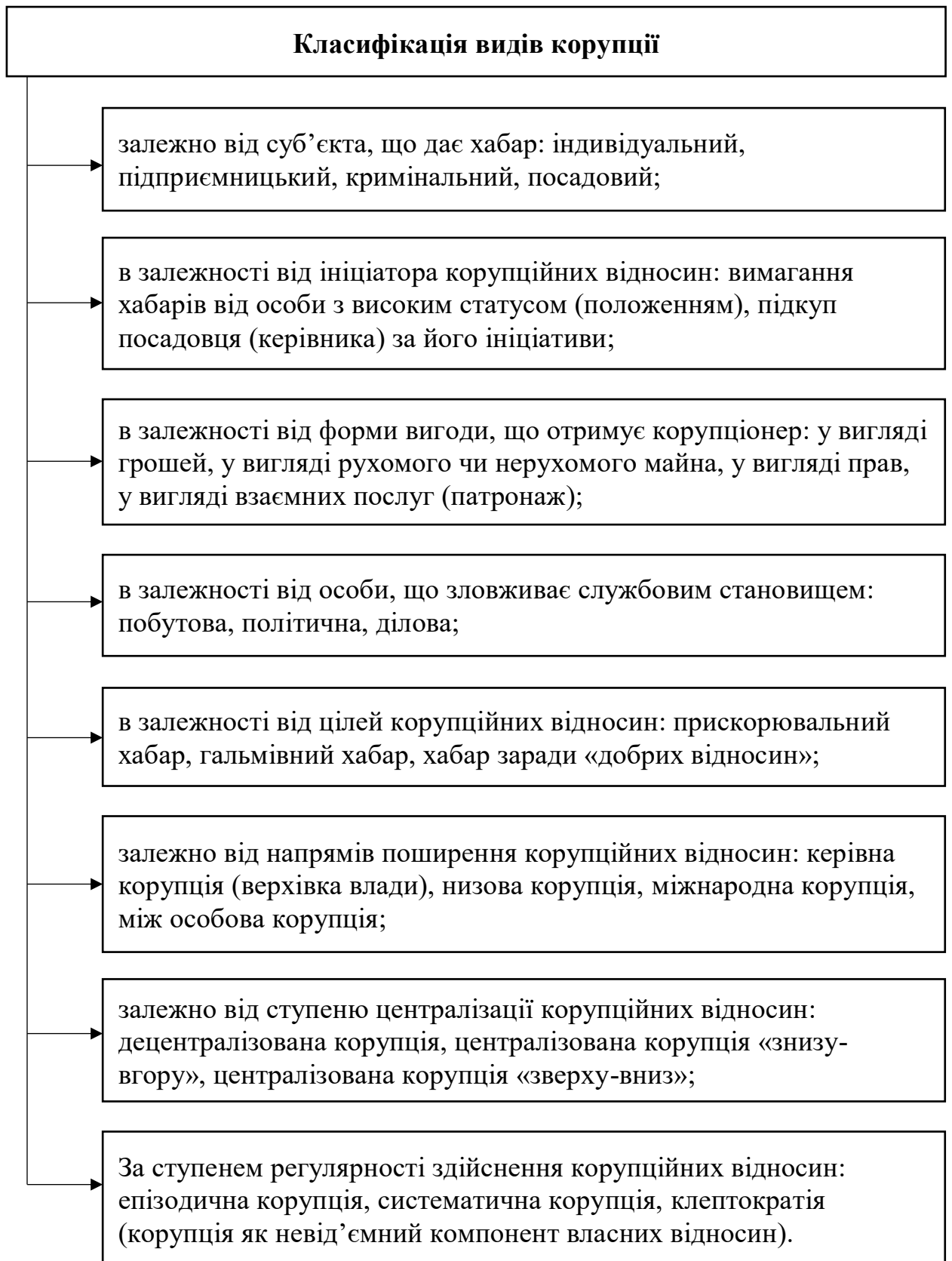

Рис. 1.1. Класифікація видів корупції (сформовано автором за даними 2, 14, 41)

Отже, корупція передбачає зловживання публічним службовим становищем, високою посадою, керівними функціями і обов'язками з метою отримання власної неправомірної, незаконної вигоди; з іншої сторони це надання хабаря службовій особі (держслужбовця або керівної особи підприємства) для отримання вигоди.

Разом з поняттям корупції вчені, економісти, державні та міжнародні організації використовують «рівень корупції». Державні та міжнародні організації [6, 8, 9, 11, 12, 19, 44] визначають рівень корупції як своєрідний рейтинг, сформований на основі опитування та аналізу, становлення оцінки щодо незаконних фінансових операцій, хабарництва, шахрайства, зловживанням владою. Головними структурними елементами корупції є: суб'єкти – це особи, які вимагають хабар або сприяють здійсненню хабарництву на різних рівнях; об'єкти – це всі матеріальні та нематеріальні цінності, які можуть передаватися в якості хабара (підкупу); фактори, що мають вплив на рівень корупції в країні;

Суміжним та рівноправним поняттям який включає в себе корупцію та також негативно впливає на дохідність фінансових операцій, рівень економіки, довіру до напрямів співпраці з країною є легалізація доходів отриманих незаконним шляхом.

Легалізація доходів отриманих незаконними шляхом – це процес привласнення частини або всієї суми грошей, які отримані суб'єктом проте, на які не сплачено податок, або зарахування на рахунок з порушенням фінансового законодавства. Суміжним поняттям є відмивання незаконних коштів – тобто трансформація отриманих грошових ресурсів у чисті, «відмиті» гроші (законні) [34].

Легалізація та відмивання коштів отриманих незаконним шляхом може здійснюватися на національному та міжнародному рівнях, при цьому шляхами легалізації виступають банківські рахунки, рахунки інших фінансових установ чи бірж (в тому числі віртуальних), купівля-продаж різного виду майна (рухомого чи нерухомого), інтелектуальної власності чи цінних паперів,

виведення коштів в офшорні зони тощо. Суб'єктами таких незаконних операцій, як правило, є фізичні особи, які намагаються незаконно привласнити отримані кошти, зазвичай у великому розмірі.

За даними FATF [44] відмивання та легалізація доходів отриманих незаконним шляхом здійснюється адаптація (трансформації, перетворення) незаконно отриманих коштів чи прибутків з метою приховування їх справжнього походження шахрайство, незаконний продаж зброї чи заборонених товарів, хабарництва, підкупу чи інших незаконних джерел. Джерела незаконних (нелегальних доходів) подано на рисунку 1.2.

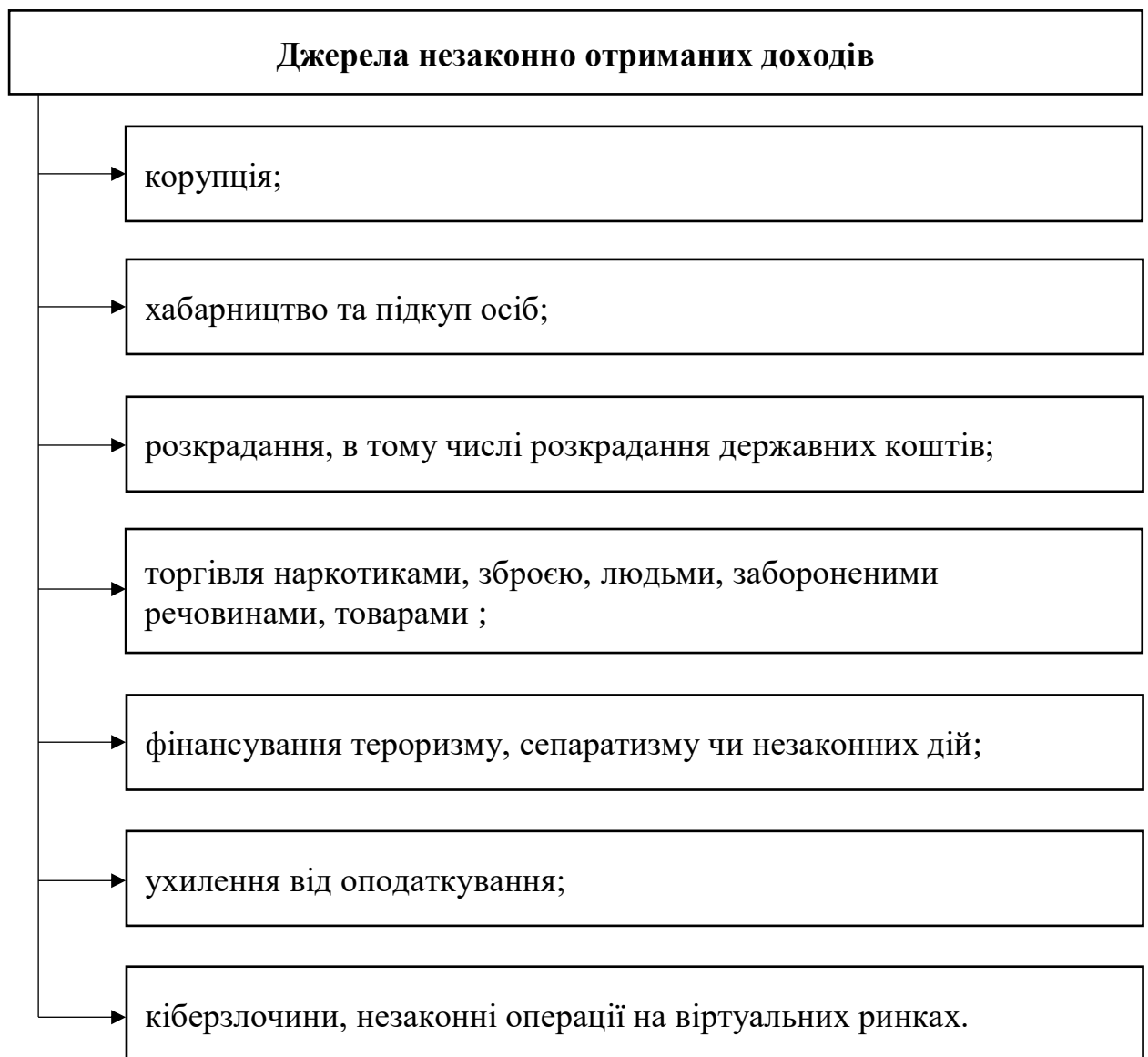

Рис. 1.2. Класифікація джерел незаконно отриманих доходів (сформовано автором за даними 6, 26, 42)

При цьому у сучасній літературі [14, 17, 26] виділяють три етапи відмивання коштів отриманих незаконним шляхом. Перший етап передбачає розміщення, яке пов'язане з приховуванням коштів які надійшли від незаконних операцій. Інструментами першого етапу є: купівля майна, товарів розкоші (коштовні прикраси), нерухомості, земельних ділянок, транспорту тощо; конвертація на іншу валюту або зміна номіналу готівки; розміщення на депозитних чи поточних рахунках банків, переведення на рахунки іноземних банків, розміщення на рахунках інших фінансових установ; купівля віртуальних грошей, криптовалюти, інших віртуальних активів; створення фіктивних підприємств або фірм.

Другий етап пов'язаний із розшаруванням грошей чи фінансових ресурсів та полягає у їхньому приховуванні (маскуванні). Інструментами даного етапу є: банківські перекази на різні рахунки; зняття готівки з рахунків; перекази між фіктивними рахунками підприємств чи підставних фірм; відкриття банківського сейфу та приховування готівки на ньому.

Третій етап це процес перетворення незаконних коштів у законні, «чисті гроші», для цього шахраї застосовують наступні інструменти: підписання фіктивних контрактів на купівлю, продаж товарів чи надання послуг, обслуговування; створення фіктивних кредитів; приховування прав власності або запис власності на сторонню людину; використання різних трансакцій за неіснуючі послуги; продаж фіктивно створених продуктів.

За даними Державної служби фінансового моніторингу [6] та Національного антикорупційного бюро України [21] відмивання коштів здійснюється від наступних операцій:

- відмивання коштів через привласнення частини доходів та несплати податкових відрахувань до бюджету;
- відмивання доходів від торгівлі людьми;
- відмивання доходів які отримані від кіберзлочинності, отримання незаконного доступу до сайтів, паролів, кодів входу тощо;

- відмивання коштів які отриманні від розкрадання чи привласнення державного майна, нецільове використання державних коштів;
- відмивання доходів від реалізації шахрайських схем;
- відмивання коштів через реалізацію (продаж) наркотичних засобів, психотропних речовин, заборонених законодавством речовин чи ліків;
- відмивання коштів від торгівлі зброєю, фінансування тероризму та сепаратизму [6, 21].

З кожним рівнем поняття «корупція» та «відмивання грошей» втрачає своє чітке визначення оскільки, по перше кожна держава по своєму трактує дані поняття, визначає склад та масштаби цих явищ, по друге з кожним роком збільшується види корупції та способи відмивання коштів отриманих незаконним шляхом, що вимагає розробку нових шляхів його подолання. Сьогодні існує значна кількість факторів, що впливають як на збільшення рівня корупції в Україні так і на обсяги відмивання коштів отриманих незаконним шляхом. До них варто віднести:

- збройна агресія РФ проти України, яка проявляється: в захопленні територій, землі, підприємств, житла, постійних обстрілах та залякуваннях нападами, рейдерські та кібератаки;
- постійне зростання рівня інфляції, знецінення національної грошової одиниці;
- зростання вартості життя та зниження доходів населення, зниження купівельної спроможності;
- збільшення рівня безробіття;
- відсутність достатньої фінансової підтримки безробітного то соціально незахищеного населення;
- несправедливість в системі правоохоронних органів та судової системи;

- захоплення влади особами незацікавленими в економічному та антикорупційному розвитку економіки, прозорій владі та здійснення бізнесу в країні;
- висока вартість та низька якість медичних послуг, житлово-комунальних, транспортних, інших послуг;
- значна еміграція населення за кордон;
- наявність використання нових форм злочинних схем пов'язаних з фінансовими ресурсами, майном, цінними паперами, земельними ділянками;
- низький рівень покарання за корупційні та шахрайські схеми, незаконного привласнення коштів та майна;
- тиск на малий та середній бізнес податкової, конкурентів, монополістів, великих підприємств;
- низька рівень оплати праці державним службовцям, державним працівникам, працівникам освіти та медичним працівникам, сфери житлово-комунальних послуг;
- відсутність свободи слова та друку (особливо в умовах воєнного часу), інформативності та прозорості;
- відсутність чіткого, прозорого та дієвого нагляду на фінансовою, військовою та гуманітарною допомогою, яка надходить від міжнародних партнерів та в середині країни.
- низька якість освіти [2, 14, 42].

Корупція, легалізація коштів отриманих незаконним шляхом, приховування або вивезення грошей, шахрайство впливають на рівень збільшення тіньової економіки, яка негативно впливає: на соціальні, економічні, законодавчі, політичні механізми країни, на рівень міжнародного співробітництва та фінансового співробітництва з розвиненими країнами, на якість життя населення в країні.

1.2. Напрями діяльності державних та правоохоронних в системі протидії корупції та легалізації доходів одержаних незаконним шляхом в умовах глобалізації

В системі протидії корупції та легалізації доходів одержаних незаконним шляхом в умовах глобалізації важливу роль відіграють державні установи, правоохоронні органи та міжнародні організації, що діють у сфері запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення. Серед таких організацій варто виділити:

1. Державна служба фінансового моніторингу України [6];
2. Національне агентство з питань запобігання корупції [20];
3. Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів (АРМА) [22];
4. Національне антикорупційне бюро (НАБУ) [21];
5. Група з розробки фінансових заходів боротьби з відмивання грошей FATF [44];
6. Рада Європи (Комітет Ради Європи з оцінки заходів протидії відмиванню коштів та фінансування тероризму (MONEYVAL) [45];
7. Трансперенсі Інтернешнл Україна [37];
8. Інтерпол [11].

Державна служба фінансового моніторингу України створена відповідно до Міжнародних Стандартів Групи з розробки фінансових заходів з відмивання грошей FATF (29 Рекомендація) та Конвенції Ради Європи про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом та фінансування тероризму (стаття 12), яка була ратифікована Україною 17.11.2010 року. Сьогодні Державна служба фінансового моніторингу є головним органом, уповноваженим Україною, виконувати функції підрозділу фінансової розвідки (ПФР, Financial Intelligence Unit, FIU) [6].

Основа діяльності полягає у визначенні, оцінці та протидії відмиванню коштів, одержаних злочинним шляхом, та фінансування тероризму. Функції, права та обов'язки Державної служби фінансового моніторингу визначені Законом України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та зброї масового знищення» [27]. Основні функції і завдання подано на рисунку 1.3.

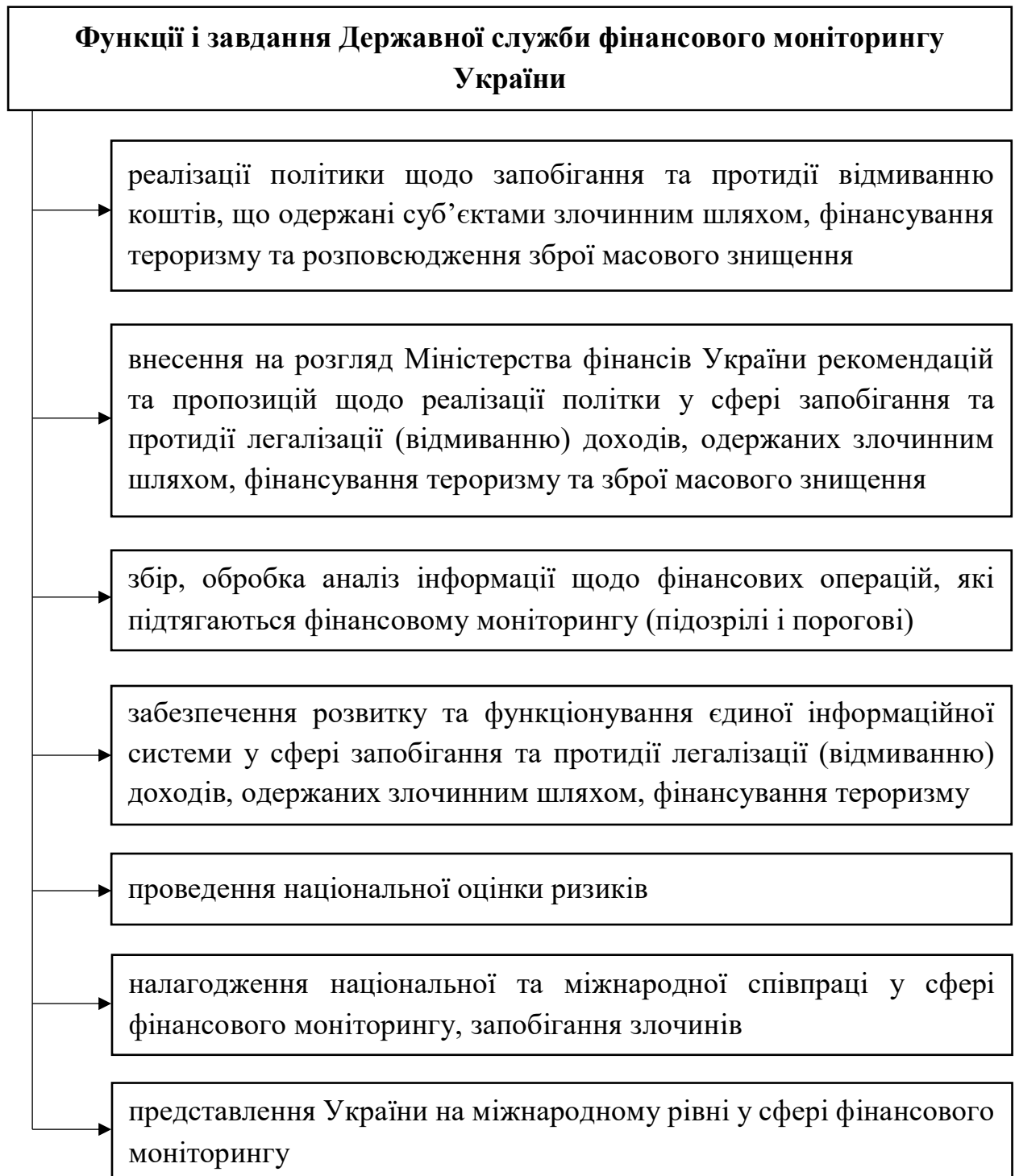

Рис. 1.3. Функції та завдання Державної служби фінансового моніторингу [6]

Держфінмоніторинг забезпечує виявлення корупції, забезпечує протидію здійсненню корупції та відмиванню коштів, що отримані особами незаконним (нелегальним шляхом), протидії здійсненню тероризму, забезпечує налагодження співпраці з органами та установами по всьому світу, забезпечує прозорість економічних та фінансових операцій на національному рівні.

Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК) центральний орган виконавчої влади, який здійснює формування та реалізацію антикорупційної політики держави. Створення та напрями діяльності, особливості функціонування передбачені Законом України «Про запобігання корупції» [28]. Основні цінності агентства (Додаток А) це: доброчесність, взаємодія, відповідальність, розвиток, амбітність.

Головними функціями та завданнями Національного агентства з питань запобігання корупції у сфері запобігання корупції, корупційних проявів, привласнення ресурсів, незаконного використання службового становища є наступні:

- розроблення та запровадження державної антикорупційної програми, Антикорупційної стратегії, її виконання та координація;
- розроблення нормативно-правових актів, їх проектів, доповнень до них пов'язаних з антикорупційною діяльністю;
- координація щодо виконання міжнародних обов'язків, які пов'язані з формуванням та реалізацією антикорупційної програми;
- забезпечення аналітичної та функціональної підтримки МЗС у забезпеченні санкційної політики визначення осіб, що сприяють війні, серед іноземних суб'єктів;
- аналітична та інформаційна підтримка, одо розшуку активів підсанкційних осіб на національному та міжнародному рівнях, координація з міжнародними організаціями;
- забезпечення максимального рівня доброчесності суб'єктів в державі;
- запобігання і врегулювання конфліктів інтересів;

- пошук колаборантів, державних зрадників, корупціонерів, осіб що вимагали хабарі, займалися корупцією;
- моніторинг способу життя осіб (фінансова складова життя особи);
- антикорупційна експертиза проектів НПА;
- координація антикорупційних повноважень на різних рівнях;
- надання роз'яснень, обґрунтувань, пояснень у сфері запобігання корупції;
- погодження антикорупційних програм;
- фінансовий контроль за посадовцями, керівниками державних структур тощо;
- контроль за використанням коштів платників податків політичними партіями [20].

Сьогодні Національне агентство з питань запобігання корупції здійснює контроль за корупційними схемами, що пов'язані з військовою агресією РФ по відношенню до України, державним розкраданням військової та гуманітарної, фінансової допомоги України, повернення значних обсягів активів, що були вивезені за кордон.

Питанням щодо повернення активів, грошових ресурсів, які незаконно привласнені займається Національне агентство з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів (коротко – Агентство з розшуку та менеджменту активів АРМА) [22]. АРМА є центральним органом виконавчої влади, аналогів якої немає серед державних установ, має спеціальний статус у сфері виявлення, розшуку активів, що можуть бути арештовані у кримінальному провадженні.

АРМА створена та функціонує відповідно до аналогів міжнародних установ, які функціонують на території Європейського Союзу відповідно до рішення Ради Європейського Союзу № 2007/845/JHA від 6.12.2007 року. Основними напрямками діяльності АРМА є:

- виявлення та розшук активів, майна на яке може бути накладено арешт у кримінальному провадженні;
- виявлення та розшук активів за зверненням прокуратури, органів досудового розслідування, слідчого, детектива, судів;
- забезпечення міжнародного співробітництва з відповідними органами, організаціями щодо розшуку та виявлення активів на міжнародному рівні, допомога у розшуку і виявленні;
- звернення до суду з позовом про визнання нормативно-правових актів, індивідуальних рішень, правочинів тощо;
- участь у представництві інтересів та прав України у міжнародних (закордонних) юрисдикційних органах, у справах пов'язаних з поверненням активів в Україну;
- передача активів в управління на підставі договору управління;
- надання, підготовка та реалізація державної політики у сфері виявлення і повернення активів, дій спільних з визначеними АРАМ;
- надання роз'яснень, консультаційної та методичної допомоги детективам, слідчим, суддям, прокурорам з питань виявлення та розшуку, повернення активів незаконно вивезених та привласнених;
- формування та ведення реєстру Єдиного державного реєстру активів на які накладено арешт у кримінальному провадженні тощо [22].

Національне антикорупційне бюро (НАБУ) здійснює діяльність відповідно до Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» № 1698-18 на який покладено завдання щодо виявлення, попередження, припинення, розкриття, розслідування корупційних та інших кримінальних правопорушень, а також запобігання вчинення нових [21].

Основна діяльність Національного антикорупційного бюро України пов'язана з правами щодо:

- заводити оперативно-розшукові справи на підставі відповідних постанов;

- витребувати від правоохоронних органів справи які стосуються кримінальних порушень і відносяться до діяльності НАБУ;
- витребувати від різних органів, установ, організацій, суб'єктів, фірм чи органів інформацію про майно, рахунки, фінансові перекази тощо що є необхідним для діяльності НАБУ;
- на підставі рішення Директора НАБУ отримувати від банків та фінансових установ інформацію про фінансові рахунки, перекази тощо в установленому законом порядку;
- залучати у добровільному порядку та на договірних засадах кваліфікованих спеціалістів та експертів, іноземних експертів;
- створювати необхідні слідчі групи;
- надсилати державним та місцевим органами пропозиції щодо покращення антикорупційної діяльності;
- здійснювати всебічне співробітництво на національному та міжнародному рівнях, в тому числі з фізичними особами;
- інші обов'язки та напрями передбачені законодавством [21].

Окрім державних установ оцінкою, наглядом та розробкою напрямів протидії корупції, відмивання коштів, легалізацією доходів отриманих незаконним шляхом, фінансування тероризму займаються і міжнародні організації, які співпрацюють з українським урядом, правоохоронними органами і державними органами у сфері фінансового моніторингу та запобігання корупції.

Одна з перших це місце займає міжнародна організація FATF (Група з розробки фінансових заходів боротьби з відмивання грошей) яка створена у 1989 році та очолює глобальні дії по боротьбі з відмиванням грошей, тероризму, фінансуванням і розповсюдження зброї масового знищення. Вона, на міжнародній платформі, досліджує способи відмивання грошей і фінансування тероризму, просуває і впроваджує глобальні стандарти для

пом'якшення ризиків і здійснює оцінку, чи країни вживають ефективних заходів у цій сфері [44].

FATF стежить за злочинцями та терористами які збирають і переміщують кошти, вживають заходів щодо перешкоджання незаконним фінансовим потокам, незаконним фінансовим операціям, приховуванням коштів в офшорних зонах чи несплаті податків. FATF регулярно публікує звіти, які підвищують обізнаність у сфері використання методів відмивання грошей, фінансування тероризму та фінансування розповсюдження, щоб країни та приватний сектор змогли вжити необхідних заходів для пом'якшення таких ризиків.

Рада Європи (Комітет Ради Європи з оцінки заходів протидії відмиванню коштів та фінансування тероризму (MONEYVAL) забезпечує пошук, виявлення, конфіскацію чи арешт доходів які одержанні незаконним шляхом, виявлення незаконних рахунків. MONEYVAL забезпечує надання взаємних оцінок щодо 5- раунду, які з 2017 року проходить і Україна [45].

Також, важливими є підписані Директива ЄС 2018/843 Європейського парламенту та Ради від 30.05.2018 року «Про внесення змін до Директиви ЄС 2015/849 про запобігання використанню фінансової системи для цілей відмивання коштів та фінансування тероризму та внесення змін до Директив 2009/138/ЄС та 2013/36/ЄС», такі Директиви ЄС визначають та підкреслюють необхідність створення ПФР (підрозділів фінансової розвідки) та антикорупційних організацій (установ). Основне завдання таких установ отримувати інформацію, яка пов'язана із відмиванням чи приховуванням доходів, отриманих незаконних коштів, фінансуванням тероризму, фінансуванням зброї та інші незаконні дії.

До важливих міжнародних організацій варто віднести Трансперенсі Інтернешнл Україна стратегічними пріоритетами діяльності якої є:

- забезпечення ефективної та прозорої системи публічних закупівель, які мають відбуватися швидко, прозоро, просто та конкурентно (при цьому

що державі було передано електронні системи ProZorro та ProZorro.Продажі;

- забезпечення дієвої антикорупційної політики держави шляхом розробки чи удосконалення нормативно-правових актів, проведення моніторингу діяльності антикорупційних органів;
- забезпечення збільшення прозорості та підзвітності органів місцевого самоврядування, підзвітних міст, регіональних судів та відповідних органів тощо;
- ефективне управління публічним майном, зокрема вдосконалення законодавства у сфері управління публічним майном, запуск і контроль за системою обліку державного майна;
- посилення фінансової стійкості та пізнаваності організації, підвищення довіри до її діяльності та оцінки [37].

Інтерпол, як головний світовий правоохоронний орган забезпечує надання інформацію по міжнародним запитам у сфері викриття фінансових злочинів, незаконного привласнення коштів, фінансування тероризму, розповсюдження зброї масового знищення, легалізації і приховування коштів отриманих незаконним шляхом [11].

Також, важливими органами, установами, організаціями які забезпечують запобігання корупції та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, надають інформацію, здійснюють розшук та допомогу у сфері фінансового моніторингу та антикорупційної діяльності є:

- Президент України, Офіс президента України, Кабінет Міністрів України, міністерства та інші центральні органи виконавчої влади;
- Спеціалізована антикорупційна прокуратура (САП);
- Служба безпеки України (СБУ);
- Державне бюро розслідувань (ДБР);

- Вищий антикорупційний суд (ВАКС);
- Національна поліція України;
- Світовий банк та Європейський банк реконструкції та розвитку;
- НАТО, Організація з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ);
- суди (крім Вищого антикорупційного суду);
- прокуратура;
- місцеві та обласні органи влади;
- інші міжнародні організації.

Висновки до розділу 1

Корупція – негативне економічно-фінансову явище яке пов’язане в використанні службового, посадового становища для отримання власної незаконної та неправомірної вигоди, отримання хабаря, незаконних фінансових ресурсів, рухомого чи нерухомого майна, інших прав. Легалізація доходів отриманих незаконним шляхом передбачають перетворення грошей отриманих незаконним шляхом у «чисті» гроші, тобто їх відмивання.

Суб’єктами корупційних схем, легалізації доходів отриманих незаконним шляхом, здійснення незаконних фінансових операцій є фізичні та юридичні особи, особи державної влади, особи високого становища. Основна ціль – це збагачення за рахунок інших осіб та отримання власної фінансової вигоди.

На рівень корупції та легалізації доходів отриманих незаконним шляхом впливають значне коло факторів, а саме: військова агресія РФ по відношенню до України і населення, високий рівень інфляції та безробіття, низький рівень доходів населення, недосконалість судової системи, правоохоронних органів та органів, що забезпечують запобігання корупції та протидію легалізації

(відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення.

До основних національних та міжнародних органів у сфері зниження рівня корупції, запобігання легалізації доходів одержаних незаконним шляхом відносять: Національне агентство з питань запобігання корупції, Національне антикорупційне бюро України, Державна служба фінансового моніторингу України, правоохоронні органи, Група з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF), Егмонська група, Трансперенсі Інтернешнл ТІ та Трансперенсі Інтернешнл Україна.

РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА НАПРЯМІВ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ ТА ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ДОХОДІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ

2.1. Аналіз рівня корупції та легалізації доходів отриманих незаконних шляхом на державному рівні

Аналіз та оцінка рівня корупції, рівня незаконними фінансових операцій фізичними та юридичними особами здійснюється Національне агентство з питань запобігання корупції [20], Національне антикорупційне бюро України [21], Державна служба фінансового моніторингу [6] та Трансперенсі Інтернешнл Україна [37]. Більш ґрунтовну оцінку, опитування серед населення, бізнесу, фінансових установ та підприємців забезпечується Національним агентством з питань запобігання корупції, загальну оцінку сприйняття корупції на міжнародному рівні дає Трансперенсі Інтернешнл Україна (рисунок 2.1).

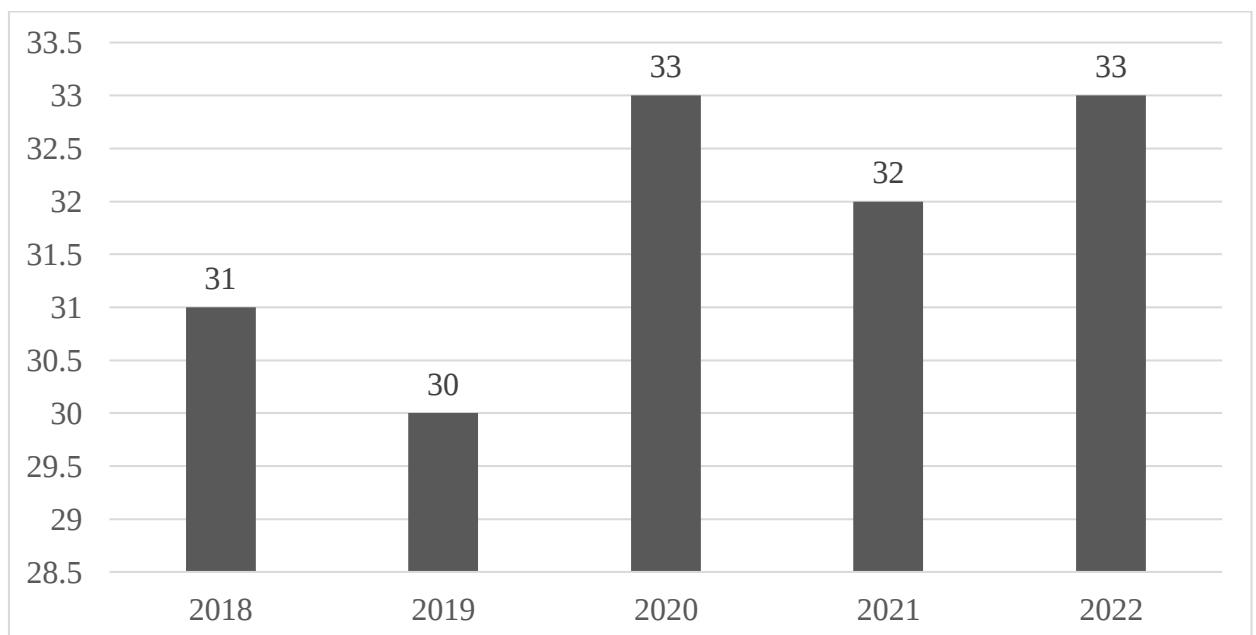

Рис. 2.1. Рівень сприйняття корупції в Україні у 2018-2022 роках [37]

У 2022 році показник рівня сприйняття корупції в Україні становив 33 пункти, що вище на один пункт у порівнянні з 2021 і на 2 пункти у порівнянні з 2018 роком. Для України це дуже позитивний показник, оскільки зріз в

умовах війни, кризового стану, постійних загроз (економічних, інформаційних тощо).

Серед населення, за даними опитування у 2022 році, 64,2 % вважають, що корупція є дуже серйозною та важливою проблемою сьогодні. Серед бізнесу, 55,2 % опитаних корупція посідає 2 місце за серйозністю проблеми серед бізнесу (підприємництва) в Україні та є поширеним явищем в Україні. Зональні індекси сприйняття корупції у 2022 році у порівнянні з 2021 роком змінилися з: населення 4,25 бали (у 2021 році 4,39), бізнесу 3,98 (у 2021 році 4,35).

Оцінка корупційного досвіду серед населення у 2022 році представлено у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1.

Показники корупційного досвіду населення у різних сферах у 2022 році, %

Сфери діяльності	Корупційний досвід за самооцінкою	Виступали ініціатором корупційних відносин	Корупційна ситуація виникла у зв'язку з вимогою	Стикалися зі сферою
	Від тих, хто стикався зі сферою			
Діяльність правоохоронних органів (патрульна поліція, Національна поліція, СБУ, прокуратура)	32,7%	6,3%	24,6%	6,8%
Послуги з підключення та обслуговування систем електро-, газо-, водопостачання та водовідведення	28,7%	14,8%	27,6%	11,7%
Діяльність сервісних центрів МВС	26,7%	18,0%	20,5%	7,8%
Послуги закладів вищої освіти	25,7%	11,6%	26,6%	11,9%
Державна та комунальна медицина (медичні послуги)	24,9%	11,4%	23,0%	51,0%
Будівництво та земельні відносини	23,9%	8,6%	27,0%	3,5%

продовження таблиці 2.1

Послуги закладів освіти (комунальні дитячі садки)	15,5%	9,2%	15,3%	8,3%
Послуги закладів освіти (початкова та середня освіта)	13,0%	12,0%	8,4%	21,4%
Гуманітарна допомога	11,7%	5,0%	8,9%	16,7%
Надання адміністративних послуг органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування (крім ЦНАП та сервісних центрів МВС)	9,9%	7,4%	11,0%	8,5%
Діяльність Центрів надання адміністративних послуг (ЦНАП)	6,2%	6,8%	6,1%	22,8%

Як видно з таблиці 2.1 найбільша сфера ризику щодо корупційних проявів з яким стикалося населення є діяльність правоохоронних органів (патрульна поліція, Національна поліція, СБУ, прокуратура – 32,7 %, дещо менше - послуги з підключення та обслуговування систем електро-, газо-, водопостачання та водовідведення – 26,7% та діяльність сервісних центрів МВС – 26,7%. Також високий показник серед населення належить закладам вищої освіти і у 2022 році становив 25,7%.

Показник корупційного досвіду бізнесу у різних сферах за 2022 рік подано у таблиці 2.2.

Таблиця 2.2.

Показники корупційного досвіду бізнесу у різних сферах у 2022 році, %

Сфери діяльності	Корупційний досвід за самооцінкою	Виступали ініціатором корупційних відносин	Корупційна ситуація виникла у зв'язку з вимогою	Стикалися зі сферою
	Від тих, хто стикався зі сферою			
Митниця (митний контроль, оформлення митних документів для суб'єктів бізнесу)	35,2%	5,9%	22,1%	11,3%

продовження таблиці 2.2

Будівництво та земельні відносини	32,5%	7,3%	21,1%	8,5%
Послуги з підключення та обслуговування систем електро-, газо-, водопостачання та водовідведення, крім послуг, пов'язаних з поточними розрахунками	29,3%	6,8%	16,1%	9,0%
Судова система (у т.ч. виконання судових рішень)	18,8%	5,8%	7,6%	8,0%
Контроль і нагляд за підприємницькою діяльністю	18,7%	3,6%	17,5%	9,4%
Діяльність правоохоронних органів із забезпечення законності та правопорядку, проведення досудового розслідування	18,6%	3,0%	9,0%	14,0%
Діяльність податкових органів (нарахування і стягнення податкових та інших обов'язкових платежів)	13,2%	3,6%	7,3%	3,2%

Щодо сфер, з якими бізнес стикається щодо порушення корупційного законодавства, можна виділити три найбільш корупційні – це: митниця (митний контроль, оформлення митних документів для суб'єктів бізнесу) – 35,2%, будівництво та земельні відносини – 32,5%, послуги з підключення та обслуговування систем електро-, газо-, водопостачання та водовідведення, крім послуг, пов'язаних з поточними розрахунками – 29,3%.

За аналітичними даними НАЗК така негативна тенденція зберігається з 2020 та 2021 років та потребує вживання більш жорстких методів, щодо подолання корупції та повернення довіри бізнесу і населення.

Позитивним є зростання частки населення, яке негативно ставиться до корупційних – 2021 рік – 49,4%, 2022 рік 57,4%; частка бізнесу у 2022 році склала 60,3%. Проте частка населення і бізнесу, які мали негативний корупційний досвід навпаки зменшилась у 2022 році у порівнянні до 2021 року – населення (з 26% до 17,75), бізнес (з 21,6% до 15,4%), що є позитивним явищем для української економіки (таблиця 2.3).

Таблиця 2.3

Індикатори корупційних проявів населення та бізнесу у 2020-2022 роках, %

Назва індикатора	Категорія	2020	2021	2022
Частка, яка негативно ставиться до корупційних проявів	Населення	46,8%	49,4%	57,4%
	Бізнес	51,5%	55,3%	60,3%
Частка, яка мала власний корупційний досвід	Населення	27,0%	26,0%	17,7%
	Бізнес	НД*	21,6%	15,4%
Частка готових повідомляти про факти корупційних проявів	Населення	8,1%	9,8%	11,2%
	Бізнес	17,9%	22,7%	26,2%
Частка, яка заявила про факти корупції, що мали стосовно неї місце, компетентним органам	Населення	3,4%	5,7%	5,2%
	Бізнес	НД	10,5%	12,8%
Частка, яка схвалює діяльність викривачів	Населення	71,8%	60,6%	65,1%
	Бізнес	84,5%	79,5%	86,0%
Частка, яка належно обізнана з гарантіями правового захисту викривачів	Населення	НД	13,4%	8,4%

* НД (немає даних) – позначає ситуації, коли неможливо розрахувати значення індикатора через відсутність відповідних даних

Частка суб'єктів, що схвалюють діяльність викривачів зросла серед населення у 2022 році до 65,1%, серед бізнесу до 86%, що свідчить про бажання та схвалення зменшити корупційні прояви у країні де суб'єкти працюють, отримують послуги, сплачують податки та здійснюють підприємницьку діяльність.

Загалом НАЗК наголошує на тому, що з початком повномасштабного вторгнення, постійної агресії (обстріли) зі сторони РФ, окупації територій, виїзду значної кількості населення, міграції підприємств, стало більш важко складніше робити якісну оцінку рівня корупції, здійснення незаконних фінансових дій як серед населення так і серед бізнесу.

Збільшення рівня корупції, хабарництва, приховування доходів, розкрадання доходів пов'язано з проблемами населення (додаток Б), у 2022

році найбільш серйозним є: збройна агресія РФ проти України 90,4%, висока вартість життя і низький рівень доходів – 69,2% корупція – 64,2%, безробіття 64%, несправедливість в системі правосуддя 55,2%. Серед бізнесу вважають що найбільші проблеми (Додаток Б): збройна агресія РФ проти України 96,8%, корупція 55,2%, несправедливість судової системи 46,2%, трудова міграція (громадян з України) – 45,3%, висока вартість життя – 42,9%.

Серйозність різних типів корупції серед населення та бізнесу у 2021 та 2022 роках подано в таблицю 2.4.

Таблиця 2.4

Серйозність сприйняття різних типів корупції бізнесом і населенням
у 2021 та 2022 роках, % [20]

Назва індикатора	Категорія	2021	2022	Відхилення, +/-
Політична корупція на найвищому рівні (Уряд чи верховна влада)	Населення	70,4%	67,8%	-2,6%
	Бізнес	71,7%	60,0%	-11,7%
Корупція в бізнесі (взаємодія бізнесу та чиновників)	Населення	56,2%	55,2%	-1,0%
	Бізнес	52,2%	44,1%	-8,1%
Повсякденна корупція (школи, лікарні, житлово-комунальні господарства)	Населення	47,0%	40,2%	-6,8%
	Бізнес	22,4%	18,9%	-3,5%

Як видно з таблиці 2.3, найбільшою є саме політична корупція на найвищому політичному рівні, проте, у 2022 році вона знизилася у порівнянні з 2021 роком: серед населення – 2,6%, серед бізнесу – 11,7%. Також, якщо розглядати поширеність в окремих сферах, то варто виділити найбільш поширені серед бізнесу та населення у 2022 році, враховуючи воєнний стан, постійні обстріли, інфляцію та особисте відношення окремих груп до визначеного сектору (рисунок 2.2).

Серед населення найвищий індекс у 2022 році припадає на: судову систему – 4,35, митниця – 4,35, прикордонний контроль (крім митного контролю) – 4,06, земельні відносини, землеустрій – 4,05.

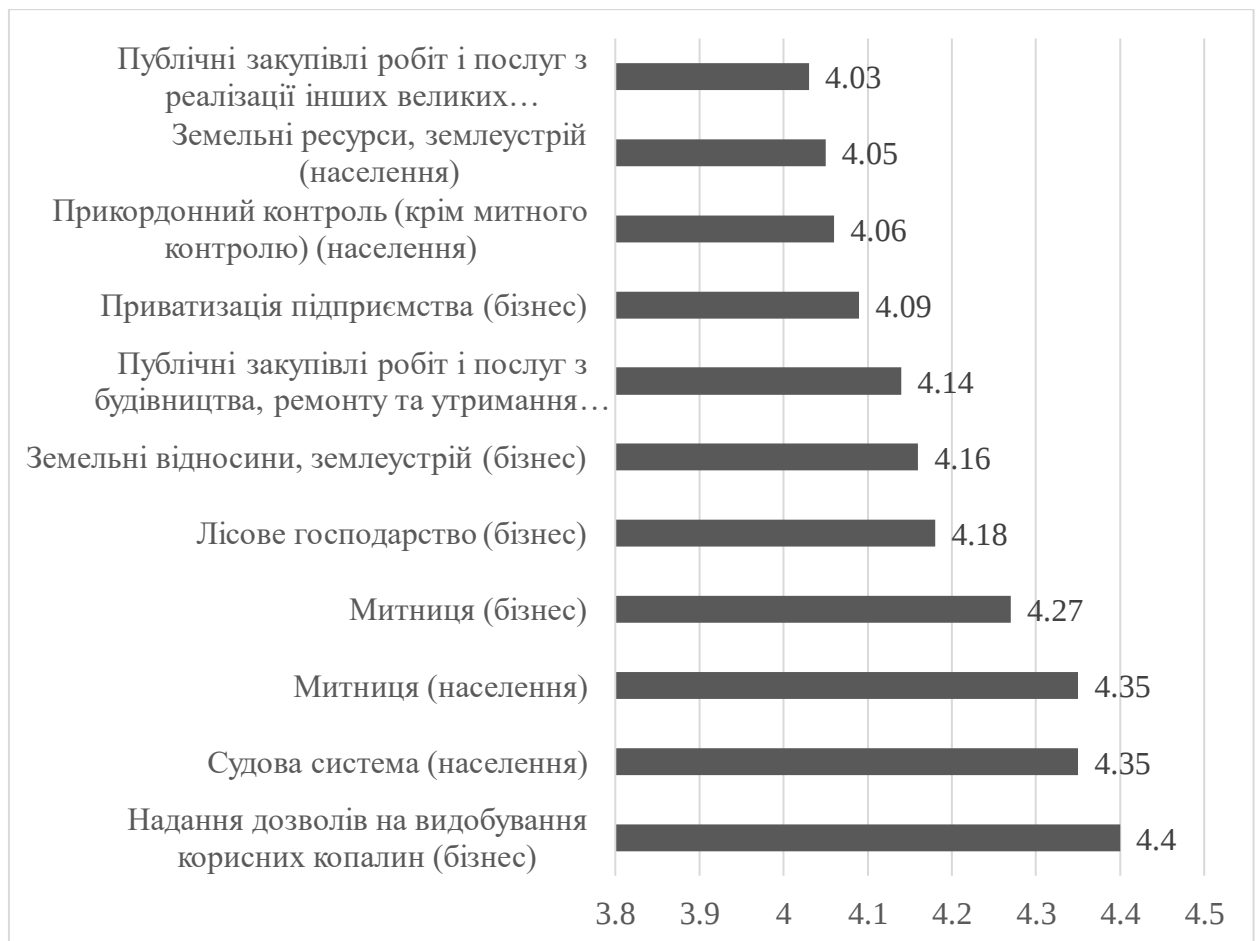

Рис. 2.2. Індекс сприйняття поширеності корупції в окремих сферах у розрізі бізнесу і населення за 2022 рік

Серед бізнесу найвищий індекс припадає на: надання дозволів та видобування корисних копалин – 4,4, митниця – 4,27, лісове господарство – 4,18, земельні відносини, землеустрій – 4,16, публічні закупівлі робіт і послуг з будівництва, ремонту та утримання автомобільних доріг – 4,14, приватизація підприємств – 4,09, Публічні закупівлі робіт і послуг з реалізації інших великих інфраструктурних проектів – 4,03.

Значні обсяги корупційних схем, легалізація і приховування ресурсів здійснюються у грошовій масі, або через рахунки або у номінальній вартості. Державна служба фінансового моніторингу здійснює спільну співпрацю з об'єктами первинного фінансового моніторингу щодо викриття підозрілих операцій, в тому числі незаконної легалізації та привласнення (рисунок 2.3).

Рис. 2.3. Динаміка інформування про підозрілі фінансову операції протягом 2020-2022 роки, шт. [20]

Протягом 2022 року Державною службою фінансового моніторингу отримано 1 181 675 повідомлень про можливі незаконні фінансові операції, проте у порівнянні з 2020 роком їхня кількість зменшилася на 3 562 440, що є наслідком військової агресії та запровадження військового стану. Кількість взятої Державною службою фінансового моніторингу на облік інформації у 2022 році склала 1 179 392, що менше ніж у 2020 році на 3 546 145 повідомлень.

При цьому, як повідомляє Держфінмоніторинг значна кількість повідомлень (приблизно 99% у 2022 році) складають саме повідомлення про незаконні і підозрілі фінансові операції. Найбільш активними учасниками у процесі виявлення незаконних фінансових операцій, шахрайства, легалізації доходів отриманих незаконних шляхом, незаконного привласнення національної та іноземної готівки є банки та небанківські установи (рисунок 2.4 та додаток В).

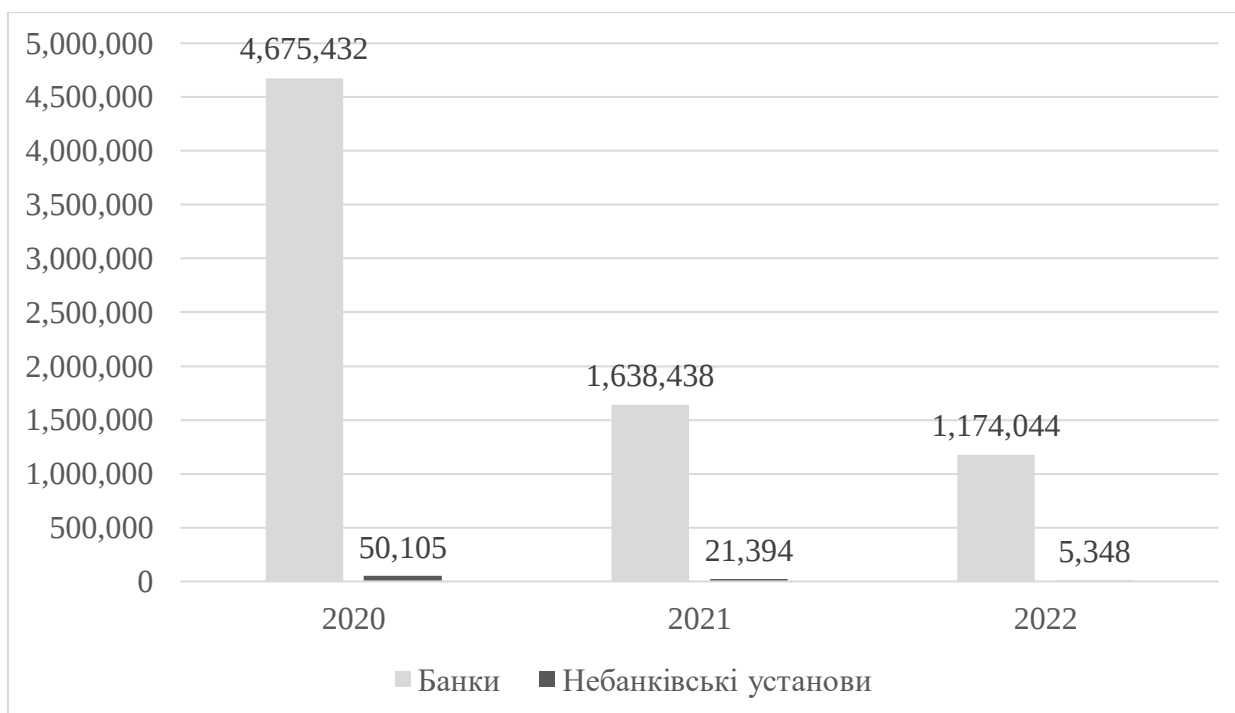

Рис. 2.4. Динаміка інформувань про фінансові операції банками та небанківськими установами протягом 2020-2022 років, шт.

У 2022 році кількість повідомлень від банків склало 4 675 432 штуки, що на 3 501 388 повідомлень менше ніж у 2020 році, повідомлення від небанківських установ у 2022 році склали 5 348, що на 44 757 повідомлень менше ніж у 2020 році. У розрізі учасників небанківських фінансових установ, що подали повідомлення до Державної служби фінансового моніторингу України у 2022 році належать: учасники ринків капіталів та організованих товарних ринків – 2 874, фінансові компанії – 1 492, інші СПФМ – 377, страхові установи – 339, суб'єкти господарювання, які проводять лотереї – 266.

При цьому обсяги порогових фінансових операцій склали 94,78% - 1 117 829 повідомлень; підозрілі фінансові операції (фінансова діяльність) – 4,42% - 52 123 повідомлення; фінансові операції, що надійшли на запит щодо моніторингу фінансових операцій – 0,78 – 9 246 повідомлення.

2.2. Оцінка ефективності протидії корупції та легалізації доходів отриманих незаконним шляхом державними організаціями в умовах інтеграції

Сьогодні державні установи з питань запобігання корупції та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення здійснюють значну діяльність у даній сфері, намагаючись забезпечити прозору фінансову та економічну діяльність в Україні.

Національна комісія з питань запобігання корупції досліджує оцінку ефективності антикорупційної діяльності серед населення (рисунок 2.5) та бізнесу (рисунок 2.6) (для оцінки використовується 5-ти бальна шкала).

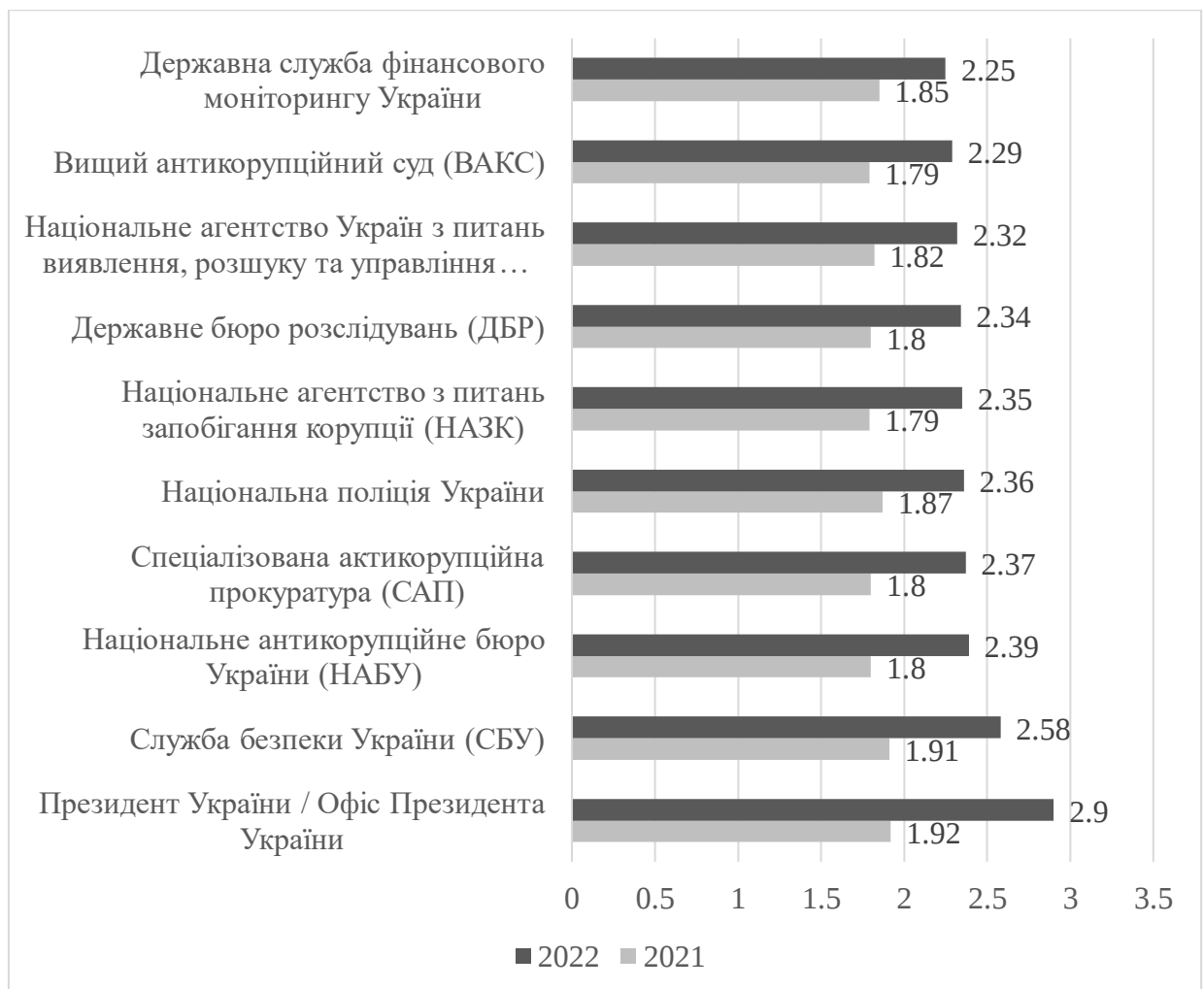

Рис. 2.5. Оцінка населення ефективності антикорупційної діяльності державних органів у 2021-2022 роках

Як видно з рисунку 2.5 найвищий рівень довіри зі сторони населення щодо антикорупційної діяльності у 2022 році належало Президенту України та Офісу Президента України – 2,9 у порівнянні до 2021 року 1,92, дещо менше належить службі безпеки України – 2,58, Національне антикорупційне бюро України (НАБУ) – 2,39, спеціалізована антикорупційна прокуратура (САП) – 2,37. Такі показники свідчать про підвищення довіри населення до державних органів у сфері антикорупційної діяльності та подолання незаконного отримання прибутку, фінансового збагачення.

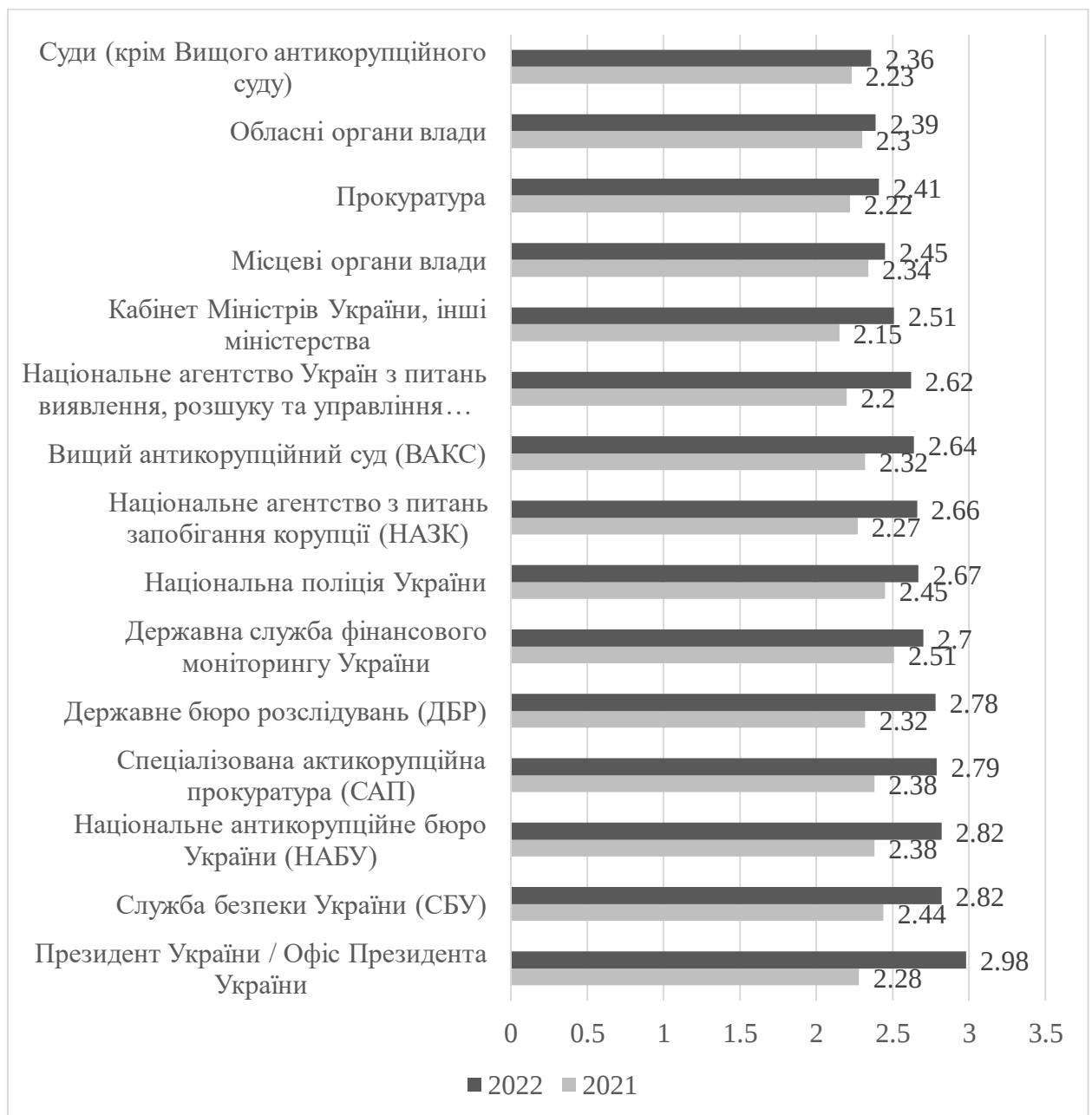

Рис. 2.6. Оцінка бізнесу ефективності антикорупційної діяльності державних органів у 2021-2022 роках

Серед бізнесу найвищий рівень у 2022 році належав Президенту України та Офісу Президента України – 2,98, Служба безпеки України – 2,82, Національне антикорупційне бюро України (НАБУ) – 2,82, Спеціалізована антикорупційна прокуратура (САП) – 2,79, Державне бюро розслідувань – 2,78. Пріоритетними напрямками боротьби з корупційними діями (незаконними операціями) населення вважає - судову систему та митницю, бізнес – митницю та судову систему.

За даними отриманими Державною службою фінансового моніторингу щодо підозрілих фінансових операцій у 2022 році сформовано 5 061 досьє (рисунок 2.7) що на 2 017 досьє більше ніж у 2018 році та на 559 більше ніж у 2021 році.

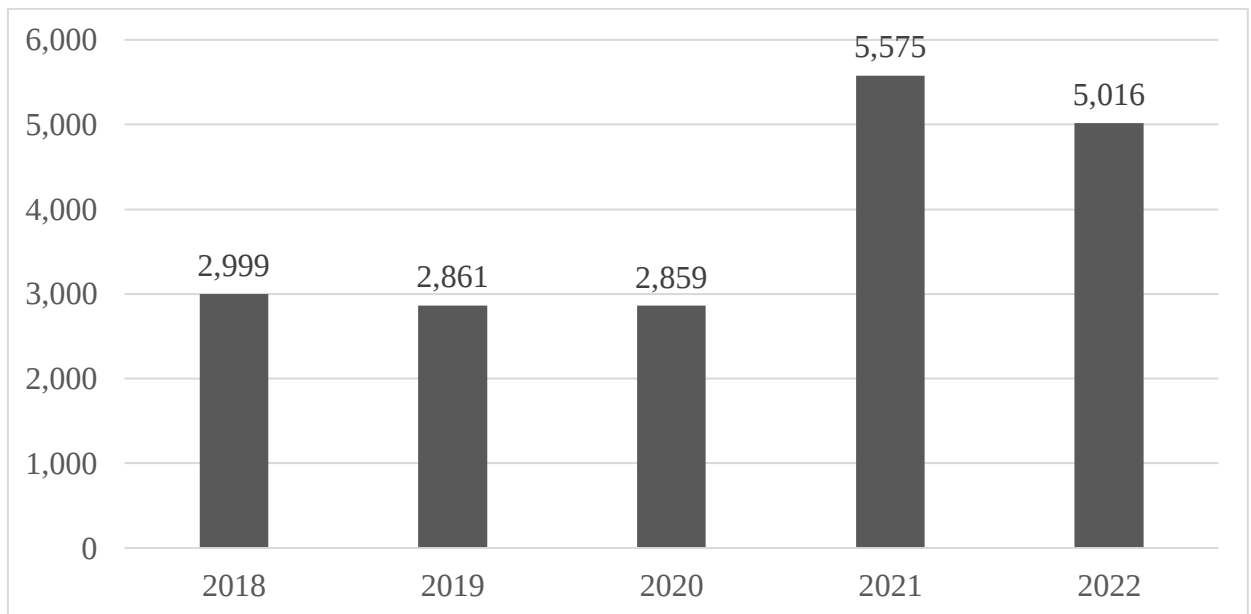

Рис. 2.7. Динаміка формування досьє Держфінмоніторингом протягом 2018-2022 років, шт.

При цьому за результатами сформованих та опрацьованих досьє щодо незаконних фінансових операцій у 2022 році направлено 934 матеріали до правоохоронних та розвідувальних органів, 21 430 файлів запитів надіслано до банків щодо додаткової інформації, що свідчить про ефективну взаємодію Держаної служби фінансового моніторингу з правоохоронними органами та

суб'єктами первинного фінансового моніторингу, надання взаємної допомоги та підтримки.

Особлива увага Держфінмоніторингом приділяється розслідуванням щодо відмивання коштів від корупційних, незаконних операцій. У 2022 році направлено (рисунок 2.8) до правоохоронних органів 25 узагальнених матеріалів та 96 узагальнених додаткових матеріалів, зокрема: НАБУ – 24 узагальнені та 72 додаткові; СБУ – 17 додаткових; ДБР – 7 додаткових; БЕБ – 1 узагальнений.

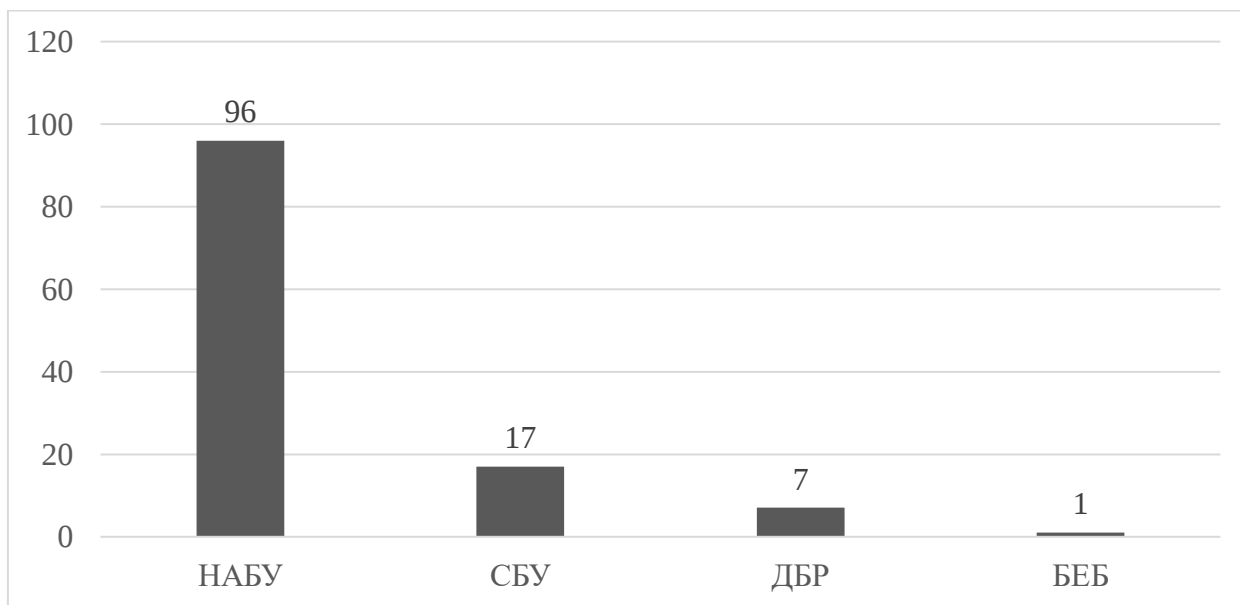

Рис. 2.8. Обсяги направлених матеріалів щодо відмивання коштів у 2022 році, шт.

В надісланих до правоохоронних органів узагальнених та додаткових матеріалах сума фінансових операцій, що можуть бути пов'язані з легалізацією доходу отриманих незаконним шляхом, корупцією та вчиненням кримінального правопорушення становить 6,4 млрд гривень. Також, надіслано до правоохоронних органів 73 матеріали (63 узагальнені та 10 додаткові) щодо підозри у здійсненні шахрайських схем із заволодіння коштами фізичних та юридичних осіб.

Позитивним є те, що у 2022 році за узагальненими матеріалами розпочато 349 кримінальних проваджень, заарештовано майно на суму 5,1 млрд гривень.

В умовах інтеграції відбувається тісне міжнародне співробітництво, яке дозволяє виявити факти порушення фінансового законодавства, здійснити повернення активів привласнених незаконним шляхом, налагодити систему прозорого здійснення фінансових розрахунків та операцій на міжнародному і національному рівнях. Найбільше запитів у 2022 році було надіслано до Республіки Кіпр – 59 та Швейцарської конфедерації – 54, Сполучених Штатів Америки – 46. Найбільше запитів отримано від Республіки Польща – 36, Латвійська Республіка – 32, Словацька Республіка – 22 (рисунк 2.9).

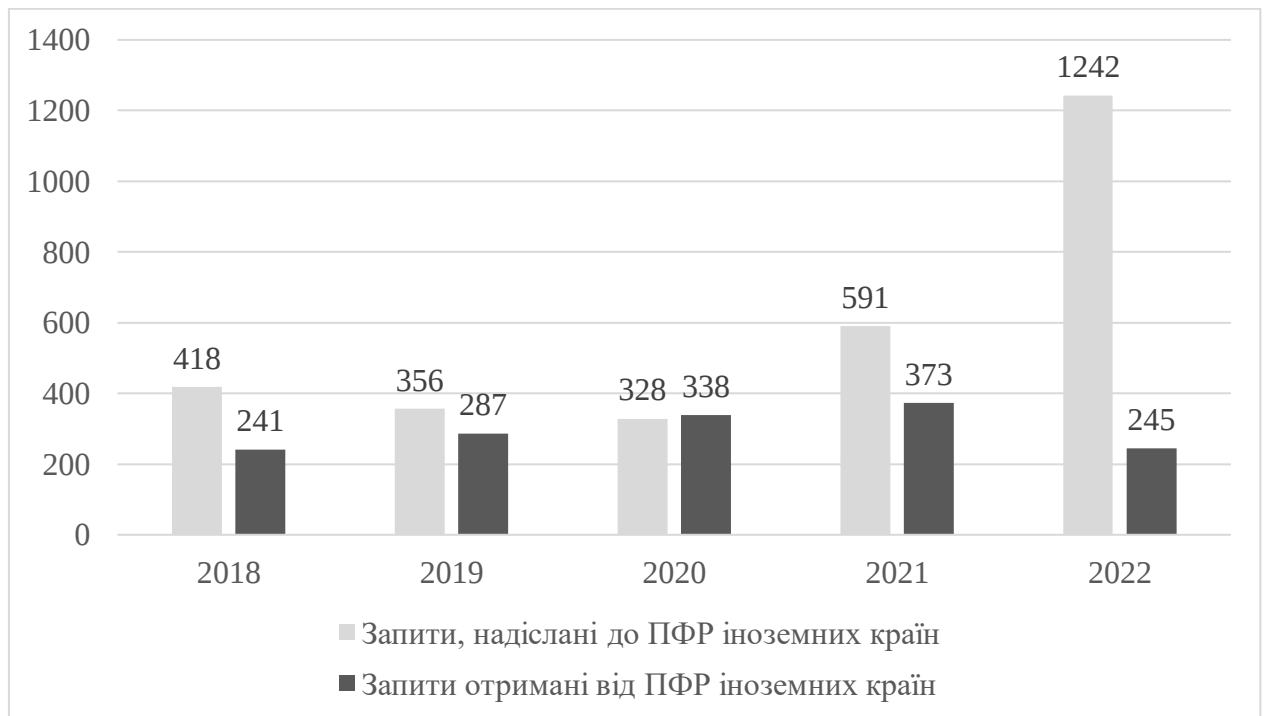

Рис. 2.9. Динаміка отриманих та надісланих запитів на міжнародному рівні протягом 2018-2022 років, шт.

Також, важливим є діяльність Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів (АРМА). АРАМ забезпечує виконання 100 % звернень щодо виявлення та розшуку активів.

Протягом 2017-2022 років АРАМ виявила то розшукала активи, які відносяться до кримінальних проваджень, які внесені до розшуку щодо антикорупційних справ, легалізації доходів отриманих незаконним шляхом або незаконним збагаченням (таблиця 2.5)

Таблиця 2.5

Обсяги виявлення активів АРАМ протягом 2017-2022 років, млн. од. [44]

Активи	Кількість/сума
Частки у статутних капіталах (млн. грн.)	142 922,2
Цінні папери (млн. грн.)	10 315,3
Сільськогосподарська техніка з комплектуючими (од.)	10 534
Земельні ділянки (од.)	223 942
Нерухомість (житлова та нежитлова) (од.)	52 722
Майнові права інтелектуальної власності, нематеріальні активи (од.)	3 312
Грошові кошти (євро), млн.	62,4
Грошові кошти (долар) млн.	304,2
Грошові кошти (гривня) млн.	6 677,3
Транспортні засоби (шт.) (у т.ч. автомобільний, авіаційний/повітряний, морський та річковий, об'єкти трубопровідного транспорту)	44 894
Інше майно (товари та продукція, у т.ч. с/г продукція) (млн. од.)	53,5

У зв'язку із залученням у 2022 році АРАМ до процесу виявлення та розшуку активів під санкційних осіб, АРАМ забезпечено розгляд 2 657 відповідних запитів за результатами яких було виявлено: 76 автомобільних транспортів, 51,7 – мільйонів у гривнях, 473 256 доларів, 16 672 євро, 107 одиниць житлової нерухомості, 94 земельні ділянки, 82 800 гривень цінних паперів.

Також в умовах глобалізації та налагодження міжнародного співробітництва АРАМ здійснює партнерську співпрацю з:

- CARIN (Камденська міжвідомча мережа з повернення активів);
- Interpol (Міжнародна організація кримінальної поліції);
- StAR (Ініціатива з повернення вкрадених активів);
- Europol (Європейський поліцейський офіс);
- Міжвідомча мережа з повернення активів Західно-Африканського регіону (ARIN-WA);

- Міжвідомча мережа з повернення активів Західної та Центральної Азії (ARINWCA);
- Платформа офісів з повернення активів держав-членів ЄС;
- Міжвідомча мережа з повернення активів Азійсько-Тихоокеанського регіону (ARIN-AP);
- Міжвідомча мережа з повернення активів Південно-Африканського регіону (ARINSA);
- Міжвідомча мережа з повернення активів Східно-Африканського регіону (ARIN-EA);
- Міжвідомча мережа з повернення активів Карибського регіону (ARIN-CARIB).

Висновки до розділу 2

У 2022 році показник рівня сприйняття корупції в Україні становив 33 пункти, що вище на один пункт у порівнянні з 2021 і на 2 пункти у порівнянні з 2018 роком. Серед населення, за даними опитування у 2022 році, 64,2 % вважають, що корупція є дуже серйозною та важливою проблемою сьогодні. Серед бізнесу, 55,2 % опитаних корупція посідає 2 місце.

Позитивним є зростання частки населення, яке негативно ставиться до корупційних – 2021 рік – 49,4%, 2022 рік 57,4%; частка бізнесу у 2022 році склала 60,3%. Проте частка населення і бізнесу, які мали негативний корупційний досвід навпаки зменшилась у 2022 році у порівнянні до 2021 року – населення (з 26% до 17,75), бізнес (з 21,6% до 15,4%). Найбільшою є саме політична корупція на найвищому політичному рівні, проте, у 2022 році вона знизилася у порівнянні з 2021 роком: серед населення – 2,6%, серед бізнесу – 11,7%.

Протягом 2022 року Державною службою фінансового моніторингу отримано 1 181 675 повідомлень про можливі незаконні фінансові операції, проте у порівнянні з 2020 роком їхня кількість зменшилася на 3 562 440.

У 2022 році кількість повідомлень від банків склало 4 675 432 штуки, що на 3 501 388 повідомлень менше ніж у 2020 році, повідомлення від небанківських установ у 2022 році склали 5 348, що на 44 757 повідомлень менше ніж у 2020 році.

При цьому за результатами сформованих та опрацьованих досьє щодо незаконних фінансових операцій у 2022 році направлено 934 матеріали до правоохоронних та розвідувальних органів, 21 430 файлів запитів надіслано до банків щодо додаткової інформації. Позитивним є те, що у 2022 році за узагальненими матеріалами розпочато 349 кримінальних проваджень, заарештовано майно на суму 5,1 млрд гривень.

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ ТА ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ДОХОДІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

3.1. Визначення способів і механізмів протидії корупції і легалізації доходів, отриманих незаконним шляхом

Сьогодні для української економіки в умовах глобалізації, євроінтеграції та діджиталізації постає необхідність забезпечення напрямів удосконалення протидії корупції та легалізації доходів одержаних злочинним шляхом, що дасть можливість вивести Україну на більш високий рівень економічного співробітництва та довіри. На нашу думку найбільш важливими напрямками напрямів протидії корупції і легалізації доходів, отриманих незаконним шляхом є наступні (рисунок 3.1).

Важливим аспектом розроблення напрямів протидії корупції і легалізації доходів, отриманих незаконним шляхом є врахування досвіду у довоєнний період, головних негативних факторів, які виникли в процесі військового стану, воєнної агресії та постійних фінансових атак на економіку України, врахування рекомендацій та підтримки міжнародних партнерів та організацій, установ.

Після вторгнення РФ на територію України, намагання привласнити незаконним шляхом територію, земельні ділянки, рухоме і нерухоме майно, постійні кібер атаки на інформацію фінансові ресурси, уряду необхідно постійно забезпечувати удосконалення законодавства у сфері аналізу, оцінці, моніторингу за незаконними фінансовими операціями, шахрайськими схемами, відмиванням та привласненням коштів отриманих незаконним шляхом.

Одним із методів протидії корупції, на нашу думку, є запровадження співпраці з підприємствами, як одними із суб'єктів первинного фінансового моніторингу, оскільки вони забезпечують отримання інформації про підозрілі

операції, можуть допомагати у виявленні незаконних дій фізичних та юридичних осіб, виявляти фіктивні фірми малих розмірів.

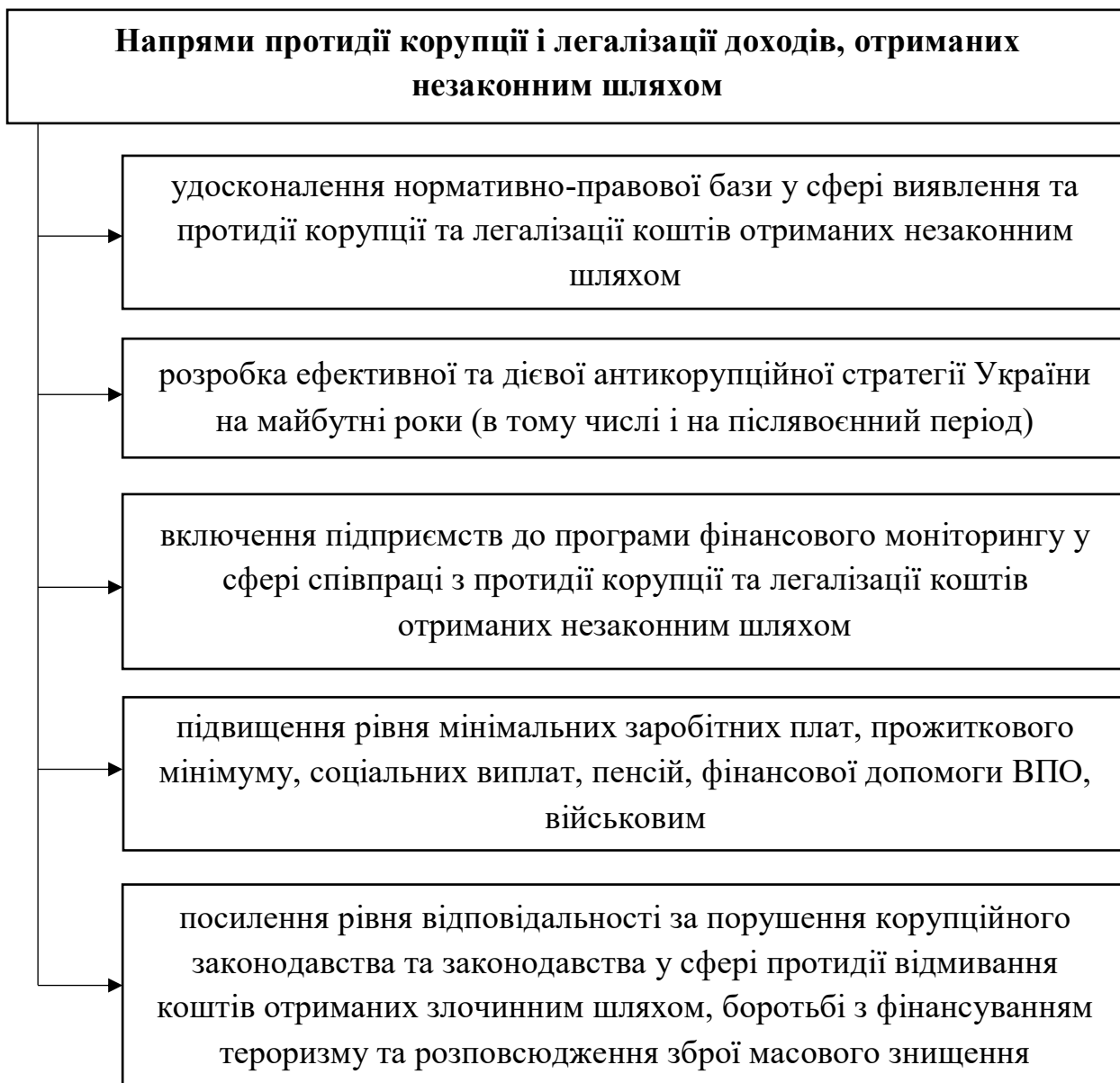

Рис. 3.1. Напрями протидії корупції та легалізації доходів отриманих незаконним шляхом (розроблено автором за даними 6, 44)

Після вторгнення РФ на територію України, намагання привласнити незаконним шляхом територію, земельні ділянки, рухоме і нерухоме майно, постійні кібер атаки на інформацію фінансові ресурси, уряду необхідно постійно забезпечувати удосконалення законодавства у сфері аналізу, оцінки, моніторингу за незаконними фінансовими операціями, шахрайськими

схемами, відмиванням та привласненням коштів отриманих незаконним шляхом.

Одним із методів протидії корупції, на нашу думку, є запровадження співпраці з підприємствами, як одними із суб'єктів первинного фінансового моніторингу, оскільки вони забезпечують отримання інформації про підозрілі операції, можуть допомагати у виявленні незаконних дій фізичних та юридичних осіб, виявляти фіктивні фірми малих розмірів.

Така співпраця активно використовується країнами у світі, що допомагає більш активно слідкувати за різними видами незаконних операцій, купівлею товарів, відкриття нових фірм, надання не існуючих послуг, або оренди не існуючого приміщення. Разом із тим, підприємствам доцільно розробити антикорупційну програму яка буде стосуватися:

- діяльності керівників та власників компанії;
- працівників компанії;
- пунктів програми, що буде стосуватися клієнтів та партнерів компанії.

А також, розробка внутрішньої інструкції щодо дій у разі виявлення фактів шахрайства, корупції, незаконних фінансових операцій та подання неправдивих даних, вимагання чи підкупу працівників, керівництва тощо. Проведення внутрішніх інструктажів з працівниками, надання роз'яснення, проведення семінарів спільно з урядовими організаціями у сфері протидії корупції і легалізації доходів, отриманих незаконним шляхом, шахрайства.

Розробка дієвої антикорупційної стратегії України повинно включати: досвід, напрацьовані результати у період довоєнного часу, напрями реалізації антикорупційної стратегії та політики під час дії воєнного стану, агресії зі сторони країни агресора, постійних ризиків пов'язаних з незаконним привласненням майна, земельних ділянок, грошових коштів, цінних паперів, прав інтелектуальної власності.

Загалом, рекомендації щодо протидії корупції та легалізації доходів отриманих незаконним шляхом повинні забезпечувати наступні напрями:

- збільшення рівня незалежності та автономності державних органів у сфері протидії корупції, відмивання коштів отриманих злочинним шляхом, боротьбі з фінансуванням тероризму та розповсюдження зброї масового знищення для забезпечення їхньої стійкості, неупередженості у розслідуваннях, та більш прозорої діяльності, підвищення довіри зі сторони фізичних та юридичних осіб, міжнародних організацій;
- розширення обсягу декларування доходів фізичних осіб, зокрема включення статей активів, бізнес-інтересів, інтелектуальну власність та права;
- посилення рівня відповідальності за порушення корупційного законодавства та законодавства у сфері протидії відмивання коштів отриманих злочинним шляхом, боротьбі з фінансуванням тероризму та розповсюдження зброї масового знищення. Збільшення покарання, штрафів за порушення фінансового законодавства, збільшити кримінальну відповідальність;
- залучення населення до розробки програм та стратегій подолання корупційних проявів, незаконного збагачення чи привласнення коштів, отриманих незаконним шляхом;
- посилити напрями міжнародного співробітництва;
- забезпечити максимальний захист викривачів корупціонерів, розкрадачів державного майна, незаконного збагачення, фінансування тероризму чи здійснення підтримки агресії проти України;
- електронізація та цифровізація, впровадження інформаційних технологій в діяльність установ у сфері протидії корупції та легалізації доходів отриманих незаконним шляхом;
- проведення навчання, підвищення кваліфікації у сфері протидії корупції та легалізації доходів отриманих незаконним шляхом;
- підвищувати експертність працівників антикорупційних органів та суб'єктів у сфері фінансового моніторингу щодо створення нових

методів оцінки зиків, пов'язаних з корупцією відмиванням коштів, фінансування тероризму та зброї масового знищення;

- розробка та запровадження правил серед державних установ щодо уникнення конфлікту інтересів;
- залучення бізнес середовища до оновлення та підвищення ефективності антикорупційних програм на рівні держави;
- забезпечити на законодавчому рівні захист прав майнової та інтелектуальної власності фізичних і юридичних осіб;
- в умовах війни продовжити програми спрощеного оподаткування для різних суб'єктів господарювання;
- спростити процедури легалізації інтелектуальних прав власності;
- забезпечити прозорість судової системи.

До важливих етапів у сфері боротьби з відмиванням коштів отриманих незаконним шляхом є наближення вітчизняного законодавства до стандартів та вимог Європейського Союзу, використання напрямів формування законодавчих актів враховуючи багаторічний досвід та максимально прозору систему застосування антикорупційних програм і механізмів. Зокрема зміни до таких законів потребують із врахування досвіду агресії РФ та війни з Україною, постійні рейдерські, інформаційні та фінансові атаки, підкуп посадовців, намагання привласнити українське майно на користь країни агресора, тощо.

Також, на національному рівні забезпечити чітке дотримання Законів України «Про запобігання корупції» та «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення», здійснювати їх постійне оновлення відповідно до загроз та викликів сучасності, розроблених міжнародних і національних програм. А також ввести в дію Закон України щодо віртуальних активів та віртуальних ринків, через які здійснюється значне відмивання доходів.

3.2. Реалізація міжнародних програм у сфері протидії корупції і легалізації доходів, отриманих незаконним шляхом в умовах інтеграції

Реалізація міжнародних програм у сфері протидії корупції, відмивання коштів отриманих злочинним шляхом, здійснення незаконних фінансових операцій має значний вплив на міжнародному рівні та на рівні окремих держав. На нашу думку в процесі реалізації програм необхідно використовувати:

1. Рекомендації FATF у сфері протидії корупції, відмивання коштів отриманих злочинним шляхом, боротьбі з фінансуванням тероризму та розповсюдження зброї масового знищення;
2. Реалізація стратегічних напрямів роботи Державної служби фінансового моніторингу враховуючи міжнародну співпрацю.
3. Розвиток Антикорупційна Ініціатива Європейського Союзу в Україні (EUACI).

Рекомендації FATF містять такі основні положення:

- реалізація ефективних заходів та розробка методів у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення (ПВК/ФТ) та координація дій на міжнародному рівні;
- формування стратегії, що пов'язана з відмиванням та конфіскацією грошей, залучаючи до співпраці правоохоронні органи, суб'єктів первинного фінансового моніторингу до розкриття незаконних фінансових операцій (переказів, відкриття рахунків тощо);
- забезпечення чіткого та максимально дієвого плану, стратегії чи концепції щодо реалізації заходів у сфері фінансування тероризму та фінансування його розповсюдження. Особливо це питання є актуальним в Україні, в умовах воєнної агресії зі сторони РФ. FATF забезпечує всебічну допомогу у розробці напрямів подолання корупції,

- фінансування тероризму та фінансування зброї, здійснює співпрацю з вітчизняними фінансовими організаціями та установами;
- забезпечення розробки профілактичних заходів у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення. Зокрема проведення спільних тренінгів, підвищення кваліфікації, круглих столів;
 - встановлення вимог щодо забезпечення прозорості юридичних осіб та організацій, забезпечення співпраці з банківськими установами, фондовими біржами з метою запобігання відмивання незаконно привласнених коштів через міжнародні розрахунки, міжнародні фінансові організації;
 - налагодження розгалуженої системи співпраці (на світовому рівні між всіма країнами), щодо розподілу відповідальності, компетентностей, задач пов'язаних з фінансовим моніторингом, фінансовим наглядом, аналізом фінансових операцій, повідомлення про підозрілі операції чи розрахунки, перекази чи оплати;
 - забезпечення всебічної співпраці між зацікавленими установами, організаціями міжнародного та національного рівня;
 - оцінка ризиків, що пов'язані із корупцією, відмивання коштів отриманих злочинним шляхом, їхнім впливом на економіку країни та окремі фінансові суб'єкти [44].

У своїй співпраці Державна служба фінансового моніторингу ставить ключові напрями реалізації програми щодо запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, зниження рівня корупції та приховування незаконно отриманих доходів. За 2023 основними стратегічними цілями (таблиця 3.1) є ті які пов'язані не лише з національними особливостями діяльності, а й зі співпрацею з міжнародними організаціями.

Таблиця 3.1

Стратегічні напрями роботи Державної служби фінансового моніторингу [6]

Цілі	Напрями реалізації
1. Забезпечення співпраці з правоохоронними органами, державними органами, здійснення аналізу фінансових операцій, обмін інформацією	– визначення каналів фінансування тероризму, зброї масового знищення, пособництва країні-агресору, фінансування інших незаконних операцій на території України; – виявлення злочинних доходів суб'єктів та напрямів їх легалізації (як в Україні, так і за її межами); – активна участь у роботі спільних міжвідомчих груп щодо протидії військовим злочинам і правопорушенням; – виявлення схем терористичної діяльності, яка загрожує населенню та економіці України; – надання необхідних документів міжнародним та національним організаціям, правоохоронним органам матеріалів для швидких розслідувань незаконних операцій.
2. Забезпечення тісної та взаємовигідної співпраці з міжнародними організаціями у сфері протидії корупції, незаконного збагачення, протидії тероризму	– здійснення заходів щодо виключення РФ з FATF; виключення РФ з членства EG та відключення від їхнього веб-сайту; – забезпечення тісного співробітництва з MONEYVAL, участь у пленарних засіданнях, спільних дослідженнях; – реалізації рекомендацій Європейської Комісії, зазначених у Висновку ЄК щодо заявки України на членство в Європейському Союзі у частині забезпечення відповідності національного законодавства міжнародним стандартам у сфері ПВК/ФТ/ФРЗМЗ; – укладання міжнародних договорів у сфері фінансового моніторингу.
3. Удосконалення міжвідомчої взаємодії між органами державної влади – учасниками національної системи ПВК/ФТ та надання методологічної, методичної та іншої допомоги СПФМ	– проведення на постійній основі засідань Ради з питань ПВК/ФТ/ФРЗМЗ; – забезпечення координації діяльності щодо протидії фінансовим злочинам та правопорушенням; – постійний аналіз нових викликів і загроз, що пов'язані з військовою агресією РФ в Україні; – надання рекомендацій та роз'яснень на національному та міжнародному рівнях.

Особливий нагляд зі сторони державних органів у сфері протидії корупції і легалізації доходів, отриманих незаконним шляхом (Державної служби фінансового моніторингу України, Національного агентства з питань запобігання корупції, Національного антикорупційного бюро України та міжнародних організацій FAFT, MONEYVAL, Інтерпол) виявлення шахрайських схем через міжнародну допомогу, а саме:

- військової допомоги (військової техніки, зброї, військового оснащення, патронів, одягу тощо);
- фінансової допомоги на військові потреби, військову допомогу;
- фінансову допомогу особам, що постраждали від війни, вимушено переселені, ті що втратили майно, житло;
- матеріальна допомога населенню (харчування, одяг, речі першої необхідності, медикаменти тощо);
- фінансова допомога фізичним особам;
- фінансова допомога юридичним особам.

Значні обсяги фінансової допомоги яка надходить від міжнародних організацій, міжнародних благодійних фондів використовуються не за призначенням або привласнюється третіми особами, що вимагає розробку напрямів їх виявлення та забезпечення вжити необхідних антикорупційних чи нейтралізації незаконних заходів.

У сфері міжнародного співробітництва пропонується реалізувати програму навчання детективів Національного антикорупційного бюро з криптовалюти (Crystal blockchain), що дасть можливість:

- виявляти підозрілі операціями між віртуальними гаманцями, незаконний рух фіатних коштів, криптовалюти;
- забезпечити способи виявлення та аналізу трансакцій, які можуть бути пов'язані з незаконним привласненням або відмиванням грошей;
- виявити трансакції та гаманці на віртуальних ринках які пов'язані з терористичними угрупованнями чи організаціями;

- розслідування підозрілих активностей;
- виявити відкриття рахунків на користь чиновників або керівних осіб з метою підкупу тощо.

Також важливим є подальша підтримка Антикорупційна Ініціатива Європейського Союзу в Україні (EUACI), яка впроваджується в Україні за підтримки Державної служби фінансового моніторингу та приватного сектору. Ініціатива базується на тестуванні обміну інформацією щодо інформаційно-телекомунікаційної системи «Електронний кабінет системи фінансового моніторингу». EUACI забезпечив підготовку покрокової інструкції, щодо роботи в Е-кабінеті. Дані щодо відео інструкції розміщені на сайті Державної служби фінансового моніторингу та YouTube, що дасть можливість забезпечувати більш прозору та законну діяльність осіб. А також, проводиться тестування програмного забезпечення ІТС «е-кабінет СФМ».

Такі зміни дозволять державним установам у сфері протидії корупції і легалізації доходів, отриманих незаконним шляхом забезпечувати успішну реалізацію протидії корупції, розробляти міжнародні програми, обмінюватися досвідом, вносити відповідні поправки до міжнародних документів у сфері фінансового моніторингу, займати лідируючі позиції.

Позитивним є затвердження Державної антикорупційної програми на 2023-2025 роки згідно з Постановою Кабінетом Міністрів України. Така програма враховує сучасний економічний та політичний стан країни, ризики з якими стикнулася Україна під час війни з РФ та рекомендації міжнародних організацій у сфері подолання корупції.

Основна ціль реалізації програми є досягнення прогресу в системі запобігання та протидії корупції, налагодженні системності антикорупційної діяльності всіх органів, а також сприяння набуття Україною членства в ЄС, Північноатлантичному Альянсі (НАТО), Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) [6].

Важливо зазначити, що Україна має значну підтримку міжнародних організацій у воєнний час та забезпечує всебічну допомогу у боротьбі з

відмиванням коштів отриманих незаконним шляхом. Було схвалено Стратегію MONEYVAL на 2023-2027 роки та Декларацію міністрів і делегатів високого рівня держав-членів і територій MONEYVAL. Основна ціль такої Декларації: визнання міжнародної підтримки України у боротьбі з країною агресором, забезпечення прозорості реалізації програм антикорупційної політики та політики запобігання легалізації доходів одержаних незаконними діями.

Висновки до розділу 3

З метою протидії корупції і легалізації доходів, отриманих незаконним шляхом в умовах глобалізації запропоновано наступні напрями: удосконалення нормативно-правової бази у сфері виявлення та протидії корупції та легалізації коштів отриманих незаконним шляхом, розробка ефективної та дієвої антикорупційної стратегії України на майбутні роки (в тому числі і на післявоєнний період), включення підприємств до програми фінансового моніторингу у сфері співпраці з протидії корупції та легалізації коштів отриманих незаконним шляхом, посилення рівня відповідальності за порушення корупційного законодавства та законодавства у сфері протидії відмивання коштів отриманих злочинним шляхом, боротьбі з фінансуванням тероризму та розповсюдження зброї масового знищення, забезпечення збільшення покарання за корупції та відмивання коштів.

Щодо міжнародних рекомендацій щодо протидії корупції і легалізації доходів, отриманих незаконним шляхом в умовах глобалізації варто виділити наступні: рекомендації FATF у сфері протидії корупції, відмивання коштів отриманих злочинним шляхом, боротьбі з фінансуванням тероризму та розповсюдження зброї масового знищення; реалізація стратегічних напрямів роботи Державної служби фінансового моніторингу враховуючи міжнародну співпрацю.

Позитивним є затвердження Державної антикорупційної програми на 2023-2025 роки згідно з Постановою Кабінетом Міністрів України. Також, важливим є подальша підтримка Антикорупційна Ініціатива Європейського Союзу в Україні (EUACI), яка впроваджується в Україні за підтримки Державної служби фінансового моніторингу та приватного сектору.

ВИСНОВКИ

На основі проведеного в кваліфікаційній роботі дослідження теоретичних та практичних аспектів протидії корупції і легалізації доходів, отриманих незаконним шляхом в умовах глобалізації можна зробити наступні висновки:

1. Корупція являє собою негативне соціальне та економічне явище, яке полягає у використанні суб'єктом (особою) наданих їй службових повноважень з метою отримання неправомірної вигоди, грошового збагачення, або посадового просування. Об'єктом корупції є всі матеріальні та нематеріальні цінності, які можуть передаватися в якості хабара (підкупу).
2. Серед основних організацій у сфері протидії корупції та легалізації доходів отриманих незаконним шляхом варто виділити: Державна служба фінансового моніторингу України; Національне агентство з питань запобігання корупції; Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів (АРМА); Національне антикорупційне бюро (НАБУ); Група з розробки фінансових заходів боротьби з відмивання грошей FATF; Рада Європи (Комітет Ради Європи з оцінки заходів протидії відмиванню коштів та фінансування тероризму (MONEYVAL); Трансперенсі Інтернешнл Україна; Інтерпол.
3. Легалізація доходів отриманих незаконними шляхом – це процес привласнення частини або всієї суми грошей, які отримані суб'єктом проте, на які не сплачено податок, або зарахування на рахунок з порушенням фінансового законодавства. Джерелами незаконних прибутків є: корупція, хабарництво, розкрадання, торгівля наркотиками або зброєю, ухилення від оподаткування кіберзлочини.
4. У 2022 році показник рівня сприйняття корупції в Україні становив 33 пункти, що вище на один пункт у порівнянні з 2021 і на 2 пункти у

порівнянні з 2018 роком. Серед населення, за даними опитування у 2022 році, 64,2 % вважають, що корупція є дуже серйозною та важливою проблемою сьогодні. Серед бізнесу, 55,2 % опитаних корупція посідає 2 місце.

5. Позитивним є зростання частки населення, яке негативно ставиться до корупційних – 2021 рік – 49,4%, 2022 рік 57,4%; частка бізнесу у 2022 році склала 60,3%. Проте частка населення і бізнесу, які мали негативний корупційний досвід навпаки зменшилась у 2022 році у порівнянні до 2021 року – населення (з 26% до 17,75), бізнес (з 21,6% до 15,4%). Найбільшою є саме політична корупція на найвищому політичному рівні, проте, у 2022 році вона знизилася у порівнянні з 2021 роком: серед населення – 2,6%, серед бізнесу – 11,7%.
6. Протягом 2022 року Державною службою фінансового моніторингу отримано 1 181 675 повідомлень про можливі незаконні фінансові операції, проте у порівнянні з 2020 роком їхня кількість зменшилася на 3 562 440. У 2022 році кількість повідомлень від банків склало 4 675 432 штуки, що на 3 501 388 повідомлень менше ніж у 2020 році, повідомлення від небанківських установ у 2022 році склали 5 348, що на 44 757 повідомлень менше ніж у 2020 році.
7. До напрямів протидії корупції та легалізації доходів, отриманих незаконним шляхом відносять: удосконалення нормативно-правової бази у сфері виявлення та протидії корупції та легалізації коштів отриманих незаконним шляхом, розробка ефективної та дієвої антикорупційної стратегії України на майбутні роки (в тому числі і на післявоєнний період), включення підприємств до програми фінансового моніторингу у сфері співпраці з протидії корупції та легалізації коштів отриманих незаконним шляхом, посилення рівня відповідальності за порушення корупційного законодавства та законодавства у сфері протидії відмивання коштів отриманих злочинним шляхом, боротьбі з

фінансуванням тероризму та розповсюдження зброї масового знищення, забезпечення збільшення покарання за корупції та відмивання коштів.

8. Щодо міжнародних рекомендацій щодо протидії корупції і легалізації доходів, отриманих незаконним шляхом в умовах глобалізації варто виділити наступні: рекомендації FATF у сфері протидії корупції, відмивання коштів отриманих злочинним шляхом, боротьбі з фінансуванням тероризму та розповсюдження зброї масового знищення; реалізація стратегічних напрямів роботи Державної служби фінансового моніторингу враховуючи міжнародну співпрацю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Акімов О.О. Психологічні аспекти проявів корупції в державному управлінні. Державне управління: теорія та практика. 2014. № 1. С. 181-188.
2. Бабич М.С., Любохинець О.В. Корупція – одна із складових тіньової економіки. Вісник Хмельницького національного університету. 2011. Випуск 6, том 2. С.193-196.
3. Волошенко А.В. Проблеми застосування антикорупційного дирижизму в економіці України. Національна економіка. Інтелект ХХІ, 2015. № 6. С.29-36.
4. Волошенко А.В. Проблеми здійснення антикорупційних реформ у сучасній Україні та шляхи їх реалізації. Актуальні проблеми економіки. 2016. № 8. С. 51–61.
5. Гладкий В.В. Об'єктивні прояви пенітенціарної корупції. Науковий вісник публічного та приватного права. 2017. Випуск 6, том 2. С. 187-192.
6. Державна служба фінансового моніторингу України. Офіційний сайт. URL: <https://fiu.gov.ua/>
7. Звіт про стан протидії корупції за 2022 рік. Статистика. Офіційний портал Міністерства внутрішніх справ України. URL: <https://mvs.gov.ua/uk/activity/prevention-corruption/statistika>
8. Звіт Державної служби фінансового моніторингу України за 2022 рік щодо діяльності. Офіційний сайт. URL: <https://fiu.gov.ua/stat>
9. Звіт Національного агентства з питань запобігання корупції (НАЗК) про діяльність у 2022 році. Офіційний сайт. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/pro-nazk/>
10. Економічна енциклопедія у 3-х томах / [укладачі: Гаврилишин Б.Д., Устенко О.А. та інші, ред. Мочерний С.В.]. Т. 2. Доповнене і перероблене Київ : Академія, 2011. 848 с.

11. Інтерпол. Напрями діяльності. Офіційний сайт. URL: <https://www.interpol.int/>
12. Комітет Ради Європи MONEYVAL. Офіційний сайт. Зітність про діяльність. URL: <https://www.coe.int/en/web/portal/the-council-of-europe-at-a-glance>
13. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції в № 995_с16, чинний, поточна редакція від 18.10.2006 року. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_с16#Text
14. Користін О.Є., Постолітак А.І. Загальні підходи до визначення корупційних злочинів у сфері службової та професійної діяльності працівників органів внутрішніх справ. Право і суспільство. 2014. № 2. С. 170–176.
15. Корупція і тіньова економіка: політико економічний аспект: монографія / Фоміна М.В., Приходько В.В., Каптуренко М.Г. та ін.; науковий ред. М.В. Фоміна. Донецьк: Дон НУЕТ, 2012. 333 с.
16. Куришко, О. О. Аналіз світового досвіду у сфері протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, у контексті можливості його використання в Україні. *Фінансовий простір*. 2013. № 2 (10). С. 8–15.
17. Курмаєв П.Ю. Аналіз практичних підходів до оцінки рівня корупції у контексті економічної безпеки. Науковий вісник Ужгородського університету: серія Економіка. 2013. Випуск 1 (38). С. 179-181.
18. Міністерство фінансів України. Офіційний сайт. Дані щодо діяльності та співпраці. URL: <https://www.mof.gov.ua/uk>
19. Організація з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ). Офіційний сайт. Напрями роботи. URL: <https://www.osce.org/>
20. Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК). Офіційний сайт. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/pro-nazk/>
21. Національне антикорупційне бюро України (НАБУ). Офіційний сайт. URL: <https://nabu.gov.ua/>

22. Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів (АРМА). Офіційний сайт. Дані про діяльність за 2022 рік. URL: <https://arma.gov.ua/zvit-pro-robuty>
23. Никифрук Д.Й., Бусол О.Ю. Вимір та оцінювання рівня корупції в Україні. Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. 2013. № 1. С. 173-178.
24. Новак О. С., Дідківська Н. І. Роль фінансового моніторингу у забезпеченні фінансової безпеки держави. *Ефективна економіка*. 2016. № 12. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=5511>
25. Політологічна енциклопедія: навчальний посібник / [укладачі: Карасевич А.О., Шачковська Л.С.]. Умань: ФОП Жовтий О.О., 2016. 768 с.
26. Підхомний О. Фінансова безпека України: інструменти і стратегії формування: монографія. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2014. 320 с.
27. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення. Закон України від 06.12.2019 року № 361–IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text>
28. Про запобігання корупції. Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>
29. Про Сорок рекомендацій Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF): Постанова Кабінету міністрів України і Національного банку України від 28.08.2001 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/835_001
30. Про запобігання загрозам національній безпеці, пов'язаним із надмірним впливом осіб, які мають значну економічну та політичну вагу в суспільному житті (олігархів). Закон України від 23.09.2021 № 1780-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1780-20#Text>

31. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 11 серпня 2021 року «Про Стратегію економічної безпеки України на період до 2025 року»: Указ Президента України. Документ 347/2021, чинний, поточна редакція – Прийняття від 11.08.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2021#Text>
32. Програма стратегічного розвитку Державної служби фінансового моніторингу України на період до 2024 р.: Наказ Міністерства фінансів України №16 від 17.01.2022. URL: <https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/0350/strategy/16.pdf>
33. П'ясецька-Устич С. В. Теоретичні аспекти аналізу корупції як системного явища в сучасній українській економіці. Причорноморські економічні студії. 2018. Випуск 28(1). С.19-26.
34. Савченко А.В., Корупційні злочини (кримінально-правова характеристика): навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2016. 168 с.
35. Соловйов В. М. Запобігання і протидія корупції в державному управлінні України : монографія. К. : Ін-т законодавства Верхов. Ради України, 2012. 508 с.
36. Тіньова економіка: сутність, особливості та шляхи легалізації / за ред. З. С. Варналія. Київ : НІСД, 2016. 576 с.
37. Трансперенсі Інтернешнл Україна. Офіційний сайт. Напрями діяльності та стратегія розвитку. URL: <https://ti-ukraine.org/about/>
38. Таряник Д.М. Механізм запобігання та протидії корупції в зарубіжних країнах. URL : <http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream>
39. Указ Президента України «Про Національну раду з питань антикорупційної політики» 808/2014, чинний, поточна редакція від 03.06.2020 року. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2014#Text>
40. Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією № 994_102, чинний, поточна редакція від 16.03.2005 року. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_102#Text

41. Цвігун Т.В., Нечипорук О.І. Тінізація економіки: причини та особливості впливу на економічний розвиток. Економіка і суспільство. 2018. Випуск 19. С. 251-254.
42. Шевченко Н., Копитко М., Мігус І. Напрями зниження рівня корупції в Україні в умовах кризових явищ та підвищення необхідності легалізації доходів. *Вчені записки Університету «КРОК»*. №1 (69), 2023. С. 21-28
43. Яковенко Г.Б. Вимірювання рівня корупції: можливості сучасного етапу. Актуальні проблеми державного управління: збірник наукових праць Одеського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України 2018. Вип. 4 (44). С. 169-174.
44. Financial Action Task Force on Money Laundering (FATF). Official cite. URL: <https://www.fatf-gafi.org/en/the-fatf/what-we-do.html>
45. Committee of Experts on the Evaluation of Anti-Money Laundering Measures and the Financing of Terrorism – MONEYVAL. URL: <https://www.coe.int/en/web/moneyval>

ДОДАТКИ

1. ДОБРОЧЕСНІСТЬ. "ПОВОДИТИСЬ ЧЕСНО, НАВІТЬ КОЛИ НІХТО НЕ БАЧИТЬ": Ми є прикладом доброчесної поведінки. Ми не тільки без виключень дотримуємося принципу верховенства права, а й керуємося найвищими етичними стандартами. Ми є неупередженими та аполітичними. На нас не можна вплинути й немає сенсу тиснути.
2. ВЗАЄМОДІЯ. "РАЗОМ МИ МОЖЕМО ВСЕ": Ми сповідуємо культуру відкритої взаємодії – і всередині організації, і назовні, як з партнерами, так і з опонентами. Співпрацюючи з усіма зацікавленими сторонами, ми створюємо умови, які формують культуру доброчесності для довгострокового успіху кожної організації та людини.
3. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ (ЗА ЯКІСТЬ І РЕЗУЛЬТАТ)."НІЯКОЇ ІМІТАЦІЇ. ЗМІНЮЄМО СУТЬ, А НЕ ФОРМУ": Ми усвідомлюємо значення та наслідки своєї діяльності. Ми дотримуємось взятих зобов'язань щодо результатів та якості як основи довіри між нами і до нас. Ми здатні досягати максимального результату шляхом правильної постановки цілей та використання ресурсів.
4. РОЗВИТОК. "БУТИ ЗАВТРА КРАЩИМИ, НІЖ СЬОГОДНІ": Ми персонально вдосконалюємось та застосовуємо навички для роботи найефективнішим способом. Ми вчимося одне в одного, адже кожен у чомусь кращий. Ми усвідомлюємо, що будь-яке наше узагальнення може бути хибним. Ми обговорюємо наші місію, візію, цінності та цілі, щоб мати спільне бачення та розуміти наше призначення. За рахунок цього ми системно мислимо – бачимо цілісну картину, взаємозв'язки, а отже вміємо змінювати себе і світ.
5. АМБІТНІСТЬ. "ХТО, ЯК НЕ МИ? КОЛИ, ЯК НЕ ЗАРАЗ?": Проактивність та новаторство є частиною нашої повсякденної роботи. На основі власного досвіду та найкращих світових практик ми знаходимо нові рішення, адаптовані під українські реалії, а тому більш ефективні для нашого суспільства. Ми досягаємо надзвичайних результатів і є еталоном у питаннях запобігання корупції не тільки в Україні, а й у світі.

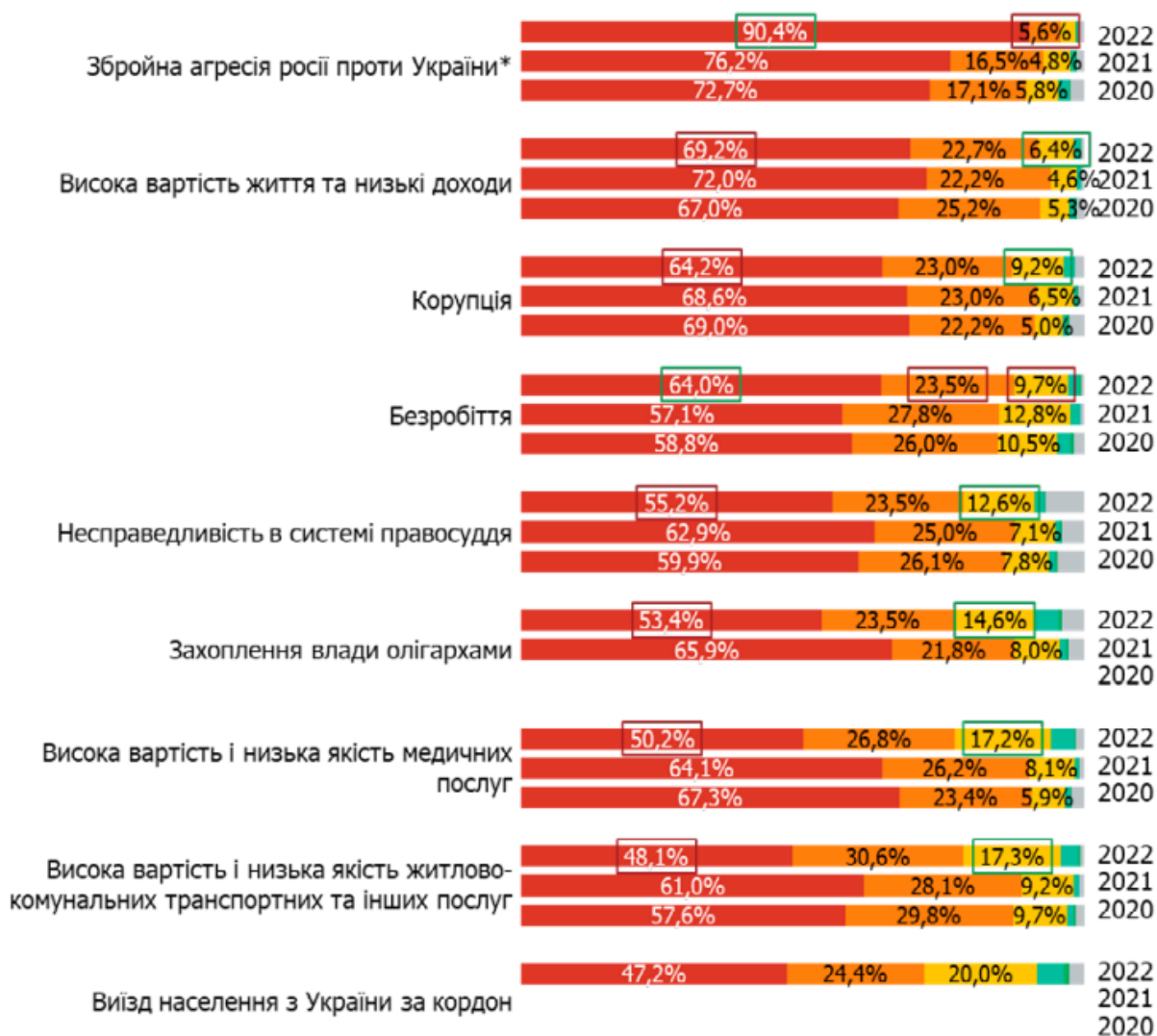

Рис. А.1. Сприйняття основних проблем України: населення

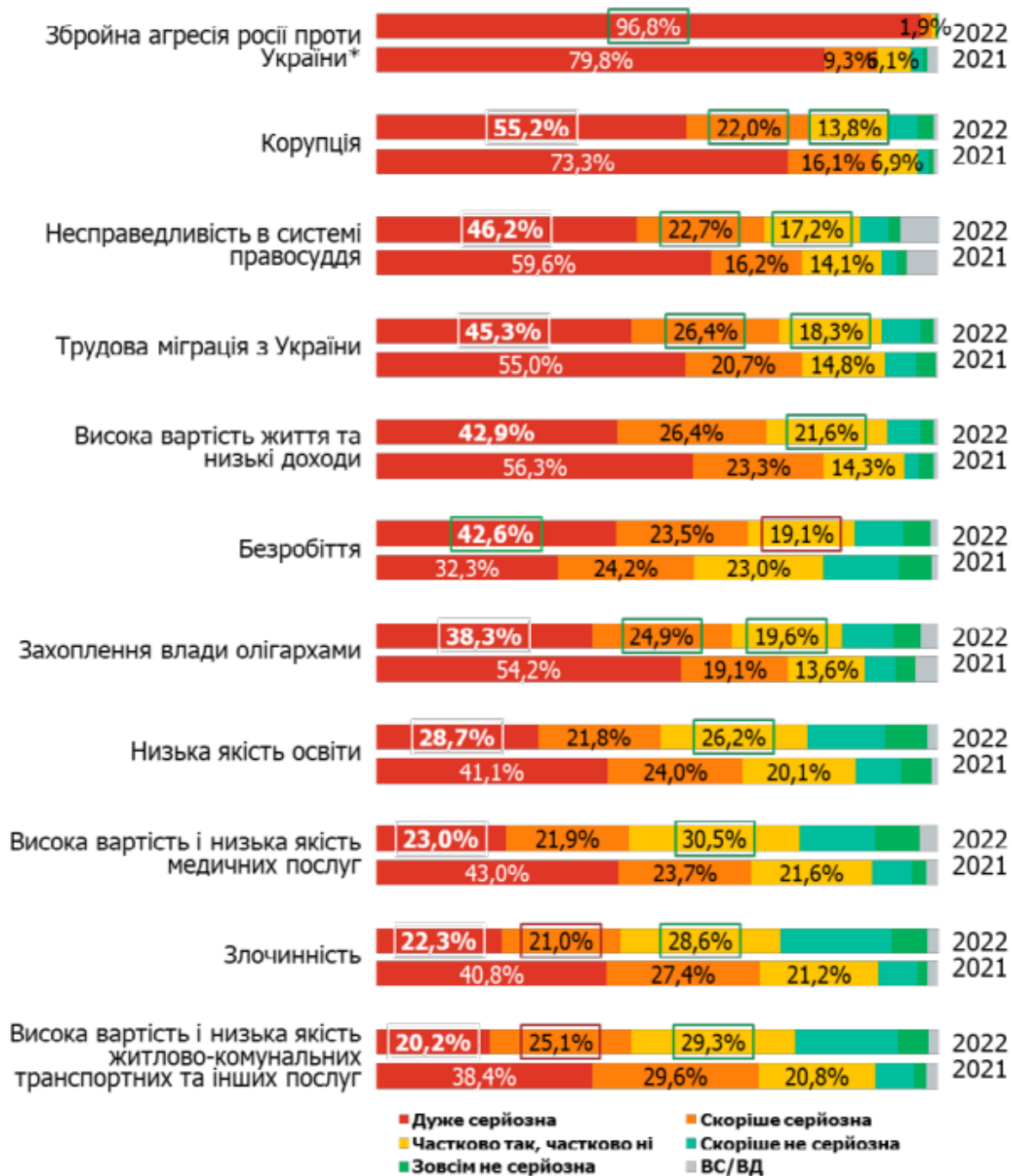

Рис. А.2. Сприйняття основних проблем України: бізнес

КІЛЬКІСТЬ ПОВІДОМЛЕНЬ ПРО ФІНАНСОВІ ОПЕРАЦІЇ, ВЗЯТИХ НА ОБЛІК
ДЕРЖФІНМОНІТОРИНГОМ, У РОЗРІЗІ ТИПІВ ПОДАННЯ СТАНОМ НА 01.01.2023 РОКУ

Тип установи	Кількість повідомлень в електронному вигляді	Кількість повідомлень у паперовому вигляді
Банки	1 174 044	–
Небанківські установи	5 264	84

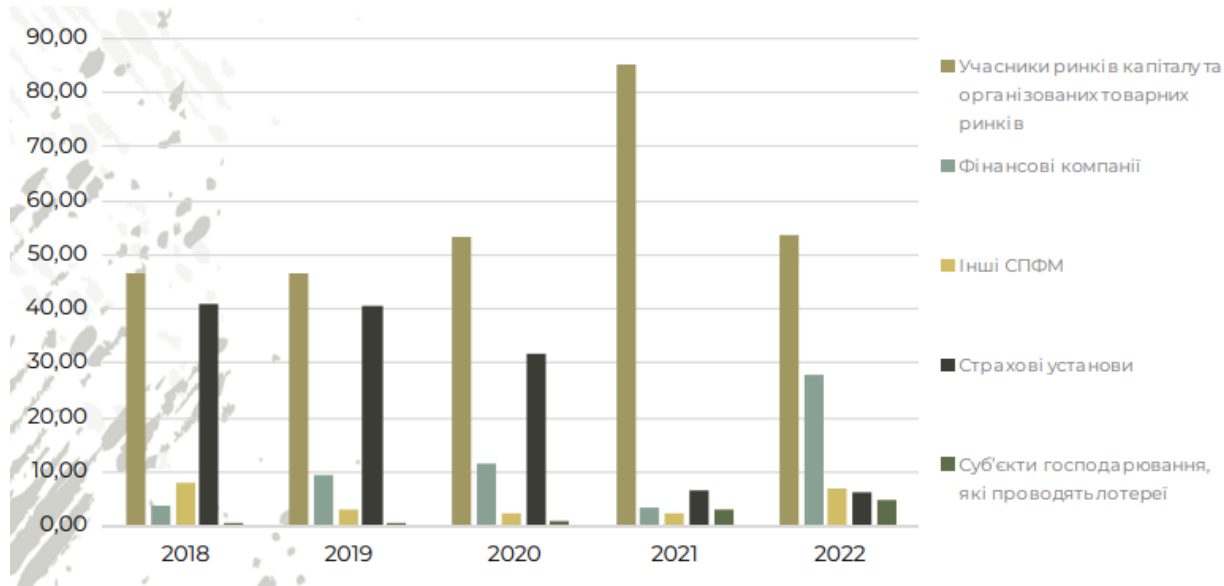

Рис. Б. Динаміка питомої ваги фінансових операцій, які взяті на облік Держфінмоніторингом протягом 2018-2022 років, за видами суб'єктів, у відсотках